

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра історії України і туризму

Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему:
«Екстремальний туризм в Туреччині»

Допущено до захисту
«___» травня 2020 року

студентки групи Т 01в-16
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Туристичне обслуговування
за спеціальністю 242 Туризм
Негреску Амелії Станіславівни

Завідувач кафедри
Історії України і туризму
Васильчук Володимир
Миколайович

Науковий керівник:
доктор історичних наук, професор
Терещенко Юрій Іларіонович

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	8
1.1 Понятійний апарат дослідження	8
1.2 Передумови виникнення екстремального туризму та основні етапи його розвитку	10
1.3 Методологія та методи досліджень екстремального туризму	33
РОЗДІЛ 2. ПОТЕНЦІАЛ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТУРЕЧЧИНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	35
2.1 Географія ринку сучасних екстремальних туристичних послуг в Туреччині	35
2.2 Історико-культурна спадщина Туреччини, як складова розвитку екстремального туризму.....	39
2.3 Природні та гірськолижні курорти Туреччини як фактори популяризації екстремального туризму.....	47
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМА В ТУРЕЧЧИНІ	51
3.1 Роль і значення безпеки екстремального туризму Туреччини.....	51
3.2 Світовий досвід у розвитку екстремального туризму Туреччини.....	55
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми. Кожен день люди стикаються з таким поняттям як «туризм». І це абсолютно очевидно, тому що зараз туризм дуже популяризований. Це пов'язано більшою мірою з тим, що настала ера інтернету і соціальних мереж, де люди діляться своїм досвідом подорожей, відео і фотографіями, зробленими під час відпочинку. Тому мати знання про туристичні ресурси країн, які туристи найчастіше відвідують, стало обов'язковим і необхідним процесом. Крім цього, час не стоїть на місці, туризм розвивається, смаки і переваги туристів змінюються, і тепер типовим відпочинком під сонцем нікого не здивувати. Мандрівники хочуть чогось нового, хочуть чогось незабутнього, хочуть емоцій. На всі ці запити є одне рішення – екстремальний туризм. І однією з країн, в якій даний вид туризму поширений, є Туреччина. Таким чином, існує необхідність розбити стереотипи про пляжну Туреччину, розкрити цю країну, як джерело для екстремальних послуг і досліджувати наявні туристичні ресурси країни, пов'язані з екстремальним туризмом.

У сучасному світі туризм займає вагомим місце в житті людства, можна сказати, що він став невід'ємною частиною життя. Тому сфера туризму повинна постійно перебувати в стадії розвитку, щоб залишатися актуальною і залучати все більше і більше мандрівників.

Ще зовсім недавно головною метою більшості подорожей був тихий відпочинок біля узбережжя, піщані пляжі і кристально чисте море, але зараз все перевернулося, і вимогливі мандрівники хочуть чогось більшого, ніж пасивне проведення часу під сонцем. Туристи хочуть випробувати нові відчуття, отримати заряд емоцій, хочуть спробувати себе в чомусь по-справжньому незнайомому і незвіданому. Тому на ринок найбільш затребуваних видів туризму вийшов саме екстремальний. Нічого не приносить стільки вибухових емоцій скільки даний вид туризму. Кожна людина мала колись можливість, наяву або за допомогою телевізійних технологій спостерігати як люди

стрибають з парашутом, як занурюються на морське дно або як підкорюють хвилі океану, і раніше за цим залишалося лише споглядати, тому що такого роду розваги були доступні тільки спортсменам, або людям має спеціальну підготовку. Але настав час, коли кожен бажаючий, абсолютно будь-якої вікової категорії може спробувати себе в чомусь екстремальному, новому і вже не такому далекому, як це здавалося раніше. Тепер у туристів з'явилася можливість випробувати себе в ризикованих видах спорту при цьому без будь-якої підготовки, без покупки екіпіровки і в будь-якій частині світу, тому що послуги екстремального туризму тепер надає абсолютно кожна країна, яка має для цього необхідні природні ресурси.

Однією з таких країн є Туреччина. Саме, та країна, в яку туристи з усього світу приїжджають щоб повалятися на сонечку. За світовою статистикою туристичного рейтингу Туреччина займає впевнену шосту позицію з 2012 року [56] [у Додатку А], не рахуючи провальні для туристичної діяльності 2016 і 2017 року, під час яких стався військовий конфлікт між Росією і Туреччиною, що знизило прибуття російських туристів на 90%, а європейських – на 30%. Навіть незважаючи на те що туристів з Ізраїлю стало на 75% більше, і також зросла кількість відпочиваючих з України, Туреччина втратила близько 31% відсотка відпочиваючих і близько 15 млрд доларів. Але буквально в наступному році країна всіх здивувала, так як число туристичного потоку відновилося. І на даний момент по документації за 2018 рік Туреччину відвідали 45,7 млн туристів, що є прекрасним результатом для країни.

Як показує світова статистика, Туреччина – це одна з найбільш затребуваних країн світу. Вона приваблює іноземних туристів рік за роком все більше і більше, не дивлячись на політичні війни і природні лиха, що трапляються через особливості рельєфу. Завдяки своїм дивовижним природним ресурсам і багатовіковій історії Туреччина стала ідеальним місцем для того, щоб випробувати на собі всю суть екстремального туризму. Однією з головних проблем країни є клеймо «пляжного відпочинку», через якого відпочиваючі

можуть просто не розглядати її, як місце, яке надає екстремальні послуги, або навіть не підозрювати про різноманітність туристичних ресурсів країни.

Природний потенціал Туреччині не закінчується на піщаних пляжах середземноморського узбережжя, ця країна багата звивистими дикими річками, гірськими хребтами і чистими озерами, а флора країни може поступатися хіба що флорі і фауні Кавказу. Природа цієї країни підходить для сплавів, для польотів на парaplанах, узбережжі Егейського моря обдувається круглий рік вітрами, що ідеально для катання на серфінгу – все це, турист може знайти і випробувати в Туреччині.

Підсумовуючи усе, що зазначено вище, можна зробити висновок, що існує потреба в дослідженні екстремального туризму, в систематизації його видів і в аналізі ринку екстремальних туристичних послуг в Туреччині.

Об'єктом дослідження є екстремальний туризм в Туреччині.

Предметом дослідження є розкриття поняття «екстремальний туризм», а також аналіз і систематизація видів екстремального туризму, поширених в Туреччині.

Метою дослідження виступає систематизація інформації про екстремальний туризм, пошук джерел його появи, аналіз екстремального туризму на території Турецької Республіки та виявлення факторів впливу на розвиток даного туризму.

Завдання дослідження:

- розкрити та проаналізувати поняття екстремального туризму
- розглянути передумови появи екстремального туризму та основні етапи його розвитку
- дослідити географію ринку екстремальних послуг в Туреччині
- проаналізувати історико-культурну спадщину як складову частину в розвитку екстремального туризму
- розглянути природні і гірськолижні курорти Туреччини, як чинники популяризації екстремального туризму

- провести аналіз впливу світу на розвиток екстремального туризму в Туреччині.

Методи і прийоми дослідження. Теоретичною та методологічною основами дослідження стали фундаментальні положення туристичних дисциплін.

У роботі були використані наступні методи:

- метод аналізу, який був використаний для детального розгляду понять, розбору фактів.
- метод класифікації був використаний для розподілу видів екстремального туризму по групах, на підставі загальних ознак.
- метод синтезу – для характеристики об’єкта дослідження через опис зв’язків його частин.
- метод дедукції і індукції були використані для логічного виведення приватних положень про фактори, які впливають на розвиток і популяризацію екстремального туризму в Туреччині з загальних думок і понять.
- метод конкретизації – для розгляду надання екстремальних туристичних послуг на території Туреччини.

Апробація результатів роботи і публікації. Головні положення і результати дослідження були представлені у вигляді тез, обговорювалися на конференції:

- Міжнародна студентська науково-практична конференція «Ad orbem per linguas. До світу через мови» 17-19 березня 2020 року, доповідь на тему «Географія ринку сучасних екстремальних туристичних послуг Туреччині».

Особистий внесок здобувача:

- пошук, відбір та обробка матеріалів дослідження, систематизація результатів виконана здобувачем
- проаналізована і впорядкована інформація про поняття і види екстремального туризму
- проведений аналіз географічного ринку екстремальних послуг в Туреччині

- розглянуто історико-культурну спадщину Туреччини, як фактор впливу на розвиток екстремального туризму
- виявлено роль і значення безпеки в екстремальному туризмі
- досліджено вплив світового досвіду на розвиток екстремального туризму в Туреччині

Практичне значення роботи: отримані результати можуть бути використані в практичній діяльності при створенні туристичних пакетів і маршрутів. Крім цього, робота може бути використана як методичний джерело для студентів-туризмознавців.

Структура кваліфікаційної роботи бакалавра обумовлена її метою і завданням. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновку і списку використаних джерел. Кваліфікаційна робота бакалавра виконана на 77 аркушах (з них 67 основного тексту) комп'ютерного набору, вона включає 6 малюнків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Понятійний апарат дослідження

Кожна людина в своєму житті стикалася з таким поняттям, як «туризм». І немає жодної дорослої людини, яка б не мала уявлення про те, що це таке. Досить довгий час під «туризмом» мали на увазі тимчасові виїзди людей з постійного місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, спортивних, професійно-ділових, релігійних та інших цілях. Але в наш час визначення туризму стало багатоаспектним, і сама концепція значно розширилася. Тепер в неї включені і освітні подорожі, і подорожі всередині країни, і екскурсійні подорожі без постійного проживання в туристському центрі, шопінг-тури, фото-тури, пригодницькі екстремальні подорожі і багато інших.

Екстремальний туризм – це один з найяскравіших, перспективних і широко затребуваних видів туризму. Він в свою чергу є частиною активного туризму («Активний туризм – всі види туристичних подорожей, які характеризуються активним способом пересування по маршруту, тобто з витратою власних фізичних сил.» [47]) і спеціальним видом пригодницького туризму («Пригодницький туризм – це нестандартні подорожі в екзотичні і екологічно чисті природні райони, пов'язані з активними способами пересування, або використанням нетрадиційних транспортних засобів» [60]).

Щоб точно розкрити суть поняття екстремального туризму слід заглибитися і розглянути, що таке «екстрим»: «Екстрим – жаргонне визначення будь-якої гострої ситуації або сильного переживання.» [49]; «Екстрим – це нові нетрадиційні види спорту, які передбачають не тільки досягнення певних результатів, скільки гостроту відчуттів, «адреналін »» [48]. Також поняття «екстриму» може бути цілком відносним, багато що залежить від досвіду мандрівника, а також від досвіду гіда-провідника. А екстремальність маршруту може залежати від рівня підготовки туристів [15].

Чіткого визначення екстремального туризму – не існує, отже, кожне наукове джерело трактує його по-різному:

«Екстремальний туризм – це ніша в індустрії туризму, що включає поїздки в небезпечні місця (гори, джунглі, пустелі, печери, каньйони); «Екстремальний туризм – це подорожі та активні види відпочинку, так чи інакше пов’язані з ризиком.»; «Екстремальний туризм – це відвідування небезпечних місць, заняття ризикованими видами спорту.»; «Екстремальний туризм – це різновид спортивного туризму, пов’язана з підвищеним ризиком».

Досить часто екстремальний туризм асоціюють з пригодницьким і спортивним туризмом, але їх поняття мають явні відмінності. Пригодницький туризм орієнтований на відпочинок, на отримання задоволення і вражень. Екстремальний туризм орієнтований на прагнення з’ясувати межі своїх можливостей, на подолання будь-яких перешкод, а спортивний туризм – на досягнення спортивних результатів, на сталість і регулярність занять.

Існує безліч видів екстремального туризму. Їх прийнято розділяти на повітряні, водні, наземні і гірські види[27]. **Повітряні види** представляють з собою активності так чи інакше пов’язані з повітряним простором, і включають в себе такі форми активності: дельтапланеризм, польоти на повітряних кулях, парашутний спорт, фрістайл, скайсерфінг. **Водні види** пов’язані з водоймами, такими як річки, океани, моря. Дані види екстремального туризму включають такі види активності: дайвінг, віндсерфінг, серфінг, водні лижі, рафтинг, каякінг, вейкбординг, BASE-jumping. **Наземні види** не вимагають ні повітряного простору, ні водного, лише одна умова – земля під ногами. Існують наступні наземні види: маунтбайкінг, Х-гонки, джип-сафарі, спелеологія.

Гірські види вимагають наявності певного рельєфу землі – гірського. Наявність правильного рельєфу послужило появі таких видів екстремальних активностей, як: сноубординг, гірські лижі, альпінізм.

Також дуже часто до екстремального туризму відносять і екзотичні види, такі як: космічний туризм, кемел-сафарі, плавання в підводному човні. Екзотичні види екстремального туризму найчастіше представляють собою щось нетипове, незвичайне, то, що ще не стало класикою. Найчастіше через свою рідкість, розваги мають дуже високу ціну і вимогливі умови, для їх здійснення.

1.2. Передумови виникнення екстремального туризму та основні етапи його розвитку

На жаль, в світі не існує точної дати або навіть періоду появи екстремального туризму. Це пов'язано з тим, що сама дефініція екстремального туризму досить молода, і в часи, наприклад, середньовіччя люди й гадки не мали як називається рід їх діяльності. Вони подорожували, ловили адреналін, ризикували, отримували шалені емоції, але не розглядали даний вид туризму, як об'єкт дослідження, і тим більше не давали йому дефініцію.

Наступна причина відсутності точної хронології полягає в тому, що здавна кожен материк, кожна держава розвивалася зовсім по-різному. Відрізнявся їх темп розвитку, форма влади, мова, і також відрізнявся рівень розвитку туризму. Деякі країни перевершували своїх сусідів і могли вже тоді отримувати хороший дохід з даної галузі, в той час як інші тільки починали пізнавати туризм, його суть, його можливості.

Тому щоб дійсно дізнатися і після побудувати хронологічні рамки появи і подальшого розвитку екстремального туризму, слід детально розглянути кожен вид даного туризму, провести дослідження про те, де і коли кожен з видів зародився, хто був першовідкривачем і яким чином цей вид активності поширився по світу.

Повітряні види екстремального туризму.

Дельтапланеризм. Всесвітня федерація авіаційних видів спорту визнала дельтапланеризм в 1974 році, але з'явився він набагато раніше. У 1940-х роках американський інженер-авіатор Френсіс Мелвін Рогалло сконструював повітряного змія і, спостерігаючи за аеродинамікою свого винаходу в повітрі, Рогалло зрозумів, що з даного принципу можна сконструювати літальний апарат, який буде здатний нести великий вантаж. І в 1957 році винахідник представив свій літальний апарат «змій Рогалло» на конкурсі НАСА. Винахід було схвалено і перейменовано в «крило Рогалло». Попри те, що батьківщина дельтаплана – США, новий летальний апарат був освоєний спортсменами з Австралії, і саме вони оснастили апарат сучасними корисними нововведеннями:

сидінням для спортсмена, рукояткою управління трикутної форми. Також літальний апарат отримав назву «дельтаплан» через схожість крила перших зразків з грецької буквою «дельта».

Так що ж представляє із себе дельтапланеризм? «Дельтаплан – безмоторний літальний апарат важчий за повітря, виконаний за схемою бесхвостка із стрілоподібним крилом, управління польотом якого здійснюється зміщенням центру мас за рахунок переміщення пілота щодо точки підвіски». [27] А якщо простими словами, то: «дельтаплан – це літальний апарат важчий за повітря, що складається з каркаса (трьох основних дюралюмінієвих труб, з'єднаних в передній точці так, що в горизонтальній площині утворюється віяло, і декількох допоміжних труб і тросів) з натягнутою на ньому щільної синтетичної тканиною».

Польоти на повітряних кулях. «Повітряна куля – це літальний апарат, в якому для польоту використовується газ, який легший за повітря. Аеростат складається з оболонки, яка заповнена газом, і кошики або кабіни.»

Історія створення повітряної кулі бере свої витoki далеко в 18 столітті, коли вчений Пілатр Де Розьє 19-го вересня 1783 року запустив найпершу повітряну кулю під назвою «Аеростат Ревейон». Куля, пасажери якого були вівця, качка і півень, знаходився в повітрі приблизно 15 хвилин.

Приблизно два місяці по тому, 21 листопада 1783 року французька брати, Жозеф і Етьєн Монтольфіє, зробили спробу пілотування повітряною кулею. Куля був запусканий з центру Парижа і летів протягом 20 хвилин. Це було народження повітряної кулі.

У перші роки злетів проток Ла-Манш вважався першим кроком до злетів на тривалі великі відстані. Тому близько двох років тому, в 1785 році, француз пілот Жан П'єр Бланшар і американський пілот Джон Джеффріс стали першими, хто пролетів через Ла-Манш. На жаль, в цьому ж році Пілатр де Розьє (той самий перший учений, хто запустив свій перший повітряна куля) загинув при спробі перетнути канал. Його повітряна куля вибухнула через півгодини після зльоту через експериментальну конструкцію використання

водневої повітряної кулі і повітряної кулі, наповненої гарячим повітрям одночасно.

Наступна значуща точка в історії повітряних куль була 7 січня 1793 року. Жан П'єр Бланшар став першим, хто полетів на повітряній кулі в Північній Америці. Навіть сам Джордж Вашингтон був присутній на церемонії запуску повітряної кулі.

Наступний великий стрибок у часі стався в серпня 1932 року швейцарським ученим Огюстом Піккар, який першим здійснив пілотований політ у стратосферу. Він досяг висоти 16 км, встановивши новий рекорд висоти. Але протягом наступних років рекорди висоти над рівнем моря продовжували встановлюватися щоб побачити, хто зможе досягти максимальної висоти.

У 1935 році був встановлений новий рекорд висоти над рівнем моря. Повітряна куля «Explorer 2» [рис. 1.1] досяг висоти 22,1 км, і цей рекорд залишався незмінним протягом наступних 20 років.

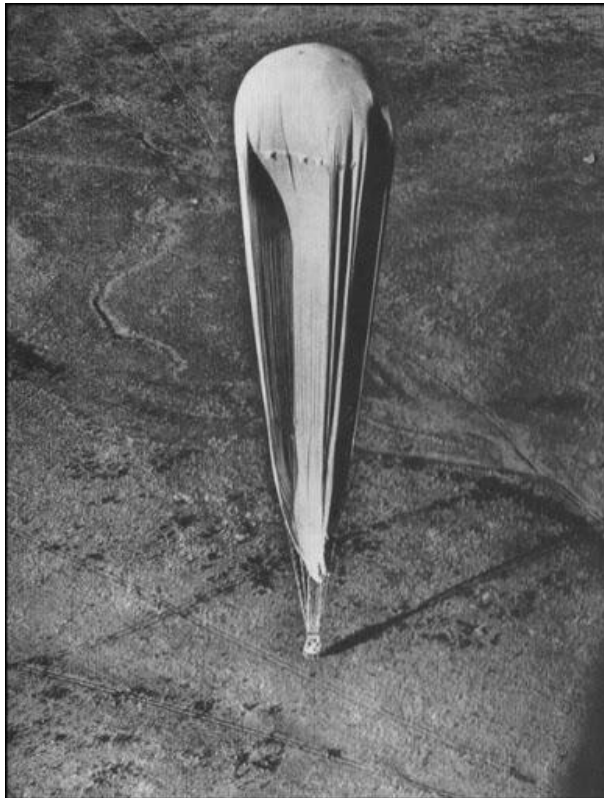

Рис. 1.1. Повітряна куля «Explorer 2»

Вперше в історії було доведено, що люди можуть виживати в герметичній камері на дуже великих висотах. Цей політ став віхою для авіації і допоміг підготувати ґрунт для майбутніх космічних подорожей.

Наступний рекорд висоти був встановлений в 1960 році, коли Капітан Джо Кітінґер стрибнув з парашутом з повітряної кулі, який знаходився на висоті 102 000 футів.

Перший зареєстрований у всьому світі політ на повітряній кулі було здійснено в 1999 році, коли швейцарець Бетран Пиккард і британець Брайан Джонс об'єдналися щоб поставити новий рекорд. Вони стартували в понеділок 1-го березня в Швейцарських Альпах і через 19 днів 21 година 55 хвилин успішно приземлилися над Мавританією в Північній Африці. Вони стали першими «балуністами», які здійснили навколосвітню подорож невинним рейсом без дозаправки, і подолали відстань в 42 810 км.

Також не можна залишити без уваги легендарного Стіва Фоссета, який в 2002 році став першим «баллуністом», який здійснив кругосвітню подорож на повітряній кулі в одиночному польоті, а також першим і єдиним чоловіком, з яким взагалі вдалося здійснити кругосвітню одиночне подорож на повітряній кулі. [37]

Аеростати або повітряні кулі розрізняють в залежності від наповнення:

- шарльєр (зазвичай наповнені легким газом – такими як, водень або гелій);
- монгольф'єрів (наповнені нагрітим повітрям);
- розьєр (має на увазі використання одночасно і газу, і повітря, які знаходяться в окремих оболонках);

Звичайним людям польоти на повітряних кулях доступні на різних фестивалях і в спеціально відведених для таких польотів місцях.

Парашутний спорт чи інакше **скайдайвінг** – один з видів авіаційного спорту, пов'язаний із застосуванням парашутів.

Винахід першого парашута зазвичай асоціюють з Луї-Себастьяном Ленорманом, французьким фізиком, який перший здійснив засвідчений спуск з парашутом в 1783 році. Однак парашути були придумані століттями раніше. У

1514 року Леонардо да Вінчі зобразив у своїх працях ескіз пірамідального парашута.[рис 1.2]

Рис.1.2. Модель пірамідального парашута Леонардо да Вінчі.

Але як виявилось, італійський учений був далеко не першим, хто додумався до ідеї парашута. Стародавні записи свідчать, що в багатьох країнах люди намагалися спускатися з веж, дерев, скель за допомогою різних пристосувань, схожих на парасольки. Часто такі стрибки кінчалися каліцтвом або навіть смертю, тому що ніхто не знав законів опору повітря, а чуття часто підводило. Леонардо да Вінчі перший вказав на найвигідніші розміри парашута, і про це згадали повітроплавці.

У 1617 році хорватський учений Фауст Вранчіч, відомий в першу чергу створенням словника п'яти мов і розробкою плану залізного підвісного моста, зібрав модель парашута за ескізами Леонардо да Вінчі. Також він став людиною, який відчув цю модель. Деякі джерела свідчать, що його перший стрибок відбувся в Братиславі, де він зістрибнув з дзвіниці висотою 86м. Інші джерела стверджують, що його перший стрибок здійснився на вершині Венеціанської вежі. [34]

У 1785 році Жан-П'єр Бланшар став першою людиною, який використовував парашут у надзвичайній ситуації. Він скинув з повітряної кулі

кошик з собакою до якої був прикріплений парашут. Ніяка тварина не постраждала, так як парашут благополучно приземлився.

У 1793 році Бланшар стверджував, що втік з палаючого повітряної кулі з допомогою парашута. Але свідків не було. Також Бланшар створив перший складаний парашут з шовку.

У 1797 році Андре-Жак Гарнерін став першою людиною, який записав стрибок з парашутом без жорсткої рами. Він здійснив стрибок з повітряної кулі з висоти 8000 футів. Гарнерен також розробив перший вентиляційний канал в парашуті, призначений для зменшення коливань.

У відкритому стані парашут Ендрю Гарнерена нагадував величезний парасоль близько 30 футів в діаметрі. Він був зроблений з полотна і був прикріплений до водневого балона.

У 1890 році Пол Леттман і Катч Паулюс винайшли метод складання парашута в рюкзак перед його використанням. Катч Паулюс також стояв за винаходом навмисного відколу, коли один маленький парашут відкривається першим і тягне головний парашут.

1 березня 1912 Альберт Беррі зробив перший стрибок з парашутом з літака в штаті Монтані. Він вистрибнув з висоти 1500 футів і пролетів 400 футів у вільному падінні.

Стрибки з парашутом як спорт почалися в 1960-х роках, коли були вперше розроблені нові «спортивні парашути». Перший Чемпіонат світу з парашутного спорту був проведений вже в 1951 році. А в 1982 році в міжнародній парашутної комісії налічувалося близько 60-ти країн.

В даний час змагання з парашутного спорту проводяться в категоріях: точність приземлення; групова акробатика; індивідуальна акробатика (з виконанням комплексу акробатичних фігур); купольна акробатика.

Фрістайл. Це змагальна дисципліна стрибків з парашутом, в якій один член команди виконує акробатичні маневри у вільному падінні, в той час як інший знімає уявлення з близької відстані, використовуючи камеру на шоломі.

У 1990 році Всесвітня федерація фрістайлу провела перший в світі міжнародний турнір зі стрибків з парашутом.

У 1995 році цей вид спорту завоював популярність у всьому світі, і в турнірах ньому брали участь 62 команди з більш ніж 24 країн. А в 1996 році став офіційним видом спорту FAI. [32]

Скайсерфінг. Це вид стрибків з парашутом, де спортсмен виконує фігури вищого пілотажу в стилі серфінгу з прикріпленою до його ніг спеціальної дошки на висоті близько 13000 футів над рівнем землі.

Небесний серфінг був уперше винайдений двома французькими дайверами в 1986 році на ім'я Жан Паскалон і Домінік Жаке.

Небесний серфінг став популярним в 90-х роках завдяки зусиллям перших кількох великих гравців, які давали ідеї освоїти складний пілотаж гравцям небесного серфінгу. Цими гравцями були ДжерріЛофтис і Патрік де Гаярдон.

Перші свідчення правильного серфінгу в небі датуються 1987 роком, коли ДжоелКручіані вільно впав з дошки, стоячи в правильному положенні для серфінгу.

У 1988 році французький пілот ЛоранБуке зробив експериментальний стрибок зі своїм скейтбордом і власною системою парашутів. Інший французький водій Патрік де Гаярдон модифікував невелику дошку для букетів за допомогою м'яких кріплень і систем вирізів, щоб полегшити звільнення дошки в разі надзвичайної ситуації.

У 1990 році скайсерфінг став першим в світі відеоспортом, коли оператор Піт Маккінман вперше вирішив організувати Чемпіонат світу з фрістайлу.

У листопаді 1990 року в Техасі пройшов перший чемпіонат світу з фрістайлу на скайсерфінг. Кожного виконавця супроводжували гімнастка і оператор. Дванадцять команд взяли участь в цьому чемпіонаті.

Другий чемпіонат світу відбувся в листопаді 1991 року на пляжі Веро. На цей раз активну участь взяли 15 команд з 6 країн.

У 1993 році WFF сформулював правила і організував змагання з серфінгу на низовому небі. У тому ж році WFF організував перший офіційний чемпіонат світу з серфінгу серед скайсерфінг, переможцем якого стали США. [27]

Водні види екстремального туризму.

Дайвінг – «це плавання під водою з апаратами, що забезпечують автономний запас повітря (або інший газової суміші) для дихання під водою від кількох хвилин до 12 і більше годин, в залежності від глибини, типу дихального апарату і споживання нирцем газової суміші.» [57]

Із самих античних часів, людина освоює таємниці підводної майстерності. У стародавньому Римі нирці займалися підняттям скарбів і цінностей із затонулих кораблів, обстеженням гаваней, ремонтом пошкоджених суден. Все це призводило до перших примітивних винаходів для дихання під водою. Ще в 1502 році, знаменитий італійський вчений Леонардо да Вінчі, представляв свої ескізи першого дихального апарату.

Початок був покладений водолазним дзвоном в 1531 році, коли сталося перше історично достовірне згадка про застосування даної технології. Спочатку, це було примітивне винахід представляють собою металеві або дерев'яні ємності, перевернуті догори дном. Повітряний простір всередині дзвони, дозволяло деякий час дихати всередині дзвони, виходити з нього, здійснювати необхідні дії і повертатися назад.

А 1943 рік став справжнім переворотом в історії дайвінгу. Знаменитий Французький дослідник Жак Ів Кусто та інженер Еміль Гальян, запатентовивають новий винахід і називають його Акваланг. З появою можливості залишатися довше під водою вони поступово втратили інтерес до підводного полювання і захопилися підводного і відео зйомкою.

Уже в 1950-х роках компанія Aqualung, починає масове виробництво перших аквалангів. З появою у продажу перших аквалангів, підводні пригода стають доступними для всіх, хто хотів бути не просто стороннім спостерігачем, а безпосереднім учасником. Якраз на 50-60 роки, припадає зародження спортивного дайвінгу.

Прогрес в області спорядження для дайвінгу прийшов дуже швидко, і вже до середини 1960-х років більшість дайверів могли купувати не тільки акваланг, а й гідрокостюми мокрого типу, що випускаються промисловістю в маси. В кінці 60-х з'явилися перші підводні манометри, і компенсатори плавучості, розроблені на основі рятувальних жилетів. [55]

Серфінг – «це водний вид спорту, в якому людина їде на передній або нижній частині хвилі, яка зазвичай рухається в бік берега». [63]

Коріння серфінгу лежать в домодерністські Гаваїх і Полінезії, де цим видом спорту займаються як чоловіки, так і жінки з усіх соціальних верств, від королівських до простих. Ранні європейські дослідники і мандрівники високо оцінили навички гавайських серферів, але місіонери 19-го століття, надіслані на острови, не схвалювали «постійне змішання людей обох статей» і забороняли проведення часу. До кінця 19-го століття серфінг практикувався на Гаваїх лише час від часу.

На початку 20-го століття, однак, одночасно з розвитком Гаваїв як туристичного напрямку, серфінг пережив відродження, і спорт швидко поширився в Каліфорнії і Австралію. Ключем до цього поширення були американський письменник Джек Лондон і гавайські серфери Джордж Фріт та герцог Каханамоку.

У 1907 році американський промисловець Генрі Хантінгтон найняв Фріта, якого він назвав «людиною, яка може ходити по воді», щоб допомогти просунути свою нову залізничну лінію в Редондо-Біч. Таким чином, серфінг набув поширення в Каліфорнії. Кілька років по тому, після того, як Каханамоку виграв 100-метрове змагання з фрістайлу на Олімпійських іграх 1912 року, офіційні представники плавання з Нового Південного Уельсу запросили його до Австралії, щоб продемонструвати свої стилі плавання і серфінгу.

У 1914 і 1915 роках Каханамоку привів у захват натовпу людей в Сіднеї, завдяки своїм навичкам катання на хвилях, що допомогло заснувати спорт і в Австралії. [31]

Віндсёрфнг – «це вид парусного спорту і водної розваги, в основі якого лежить майстерність управління на водній поверхні легкої дошкою невеликого розміру з встановленим на ній вітрилом» [53]

Найбільш ранні прототипи парусної дошки відносяться до кінця 1950-х років. Каліфорнійці моряк ДжимДрейк і серферХойлШвейцер отримали перший патент на вітрильну дошку в 1968 році. Вони назвали свою конструкцію віндсерфері. Цей вид спорту швидко поширився по всій Північній Америці, і до кінця 1970-х років він став широко популярним в Європі. Його популярність незабаром породила процвітаючу індустрію виробництва вітрильних дощок в Європі, яка стала домінувати на ринку віндсерфінгу. Перший чемпіонат світу з віндсерфінгу був проведений в 1973 році. В даний час існує декілька змагальних трас для віндсерфінгу, в яких проводяться регати, змагання зі слалому і змагання з вітрильного спорту.

В олімпійському віндсерфінгу моряки беруть участь в гонках за традиційним трикутного маршруту, і в 1992 році були проведені змагання для чоловіків і жінок.

Віндсерфінг підходить для широкого спектру типів води і умов. У перші дні віндсерфінгу вітрильні дошки були здатні тільки на скромні швидкості і використовувалися близько до берега. Проте, спорт розвинувся до такого ступеня, що досвідчені моряки, які використовують спеціалізовані вітрильні дошки, досягли швидкості понад 40 вузлів і пройшли через Атлантичний океан. [38]

Водні лижі – «Це популярний вид спорту і розвага – пересування по поверхні води на спеціальній форми лижі, на тросі (його називають« фал »), з'єднаному з катером або іншим плавальним засобом, що забезпечує поступальний рух» [54]

Водні лижі були винайдені в 1922 році, коли РальфСамуельсон використовував пару дощок в якості лиж і мотузку для білизни в якості буксирного троса на озері Пепин в Лейк-Сіті, штат Міннесота.

Спорт на водних лижах залишався маловідомим справою протягом декількох років після 1922 року, поки Самуельсон не виступив з шоу водних лиж від Мічигану до Флориди. Американська асоціація водних лиж офіційно визнала Самуельсона в 1966 році першим зареєстрованим водним лижником в історії.

Водні лижі залучили міжнародну увагу в руках знаменитого промоутера Діка Поупа-старшого, якого часто називають «батьком американських водних лиж» і засновником CypressGardens в Уінтер-Хейвені, штат Флорида. Поуп створив особливий образ для свого тематичного парку, до якого увійшли незліченні фотографії воднолижників, представлених в парку. Ці фотографії стали з'являтися в журналах по всьому світу в 1940-х і 1950-х роках, вперше допомагаючи привернути міжнародну увагу до спорту. Він також був першим, хто здійснив стрибок на водних лижах, стрибнувши через дерев'яну рампу в 1928 році на відстань 25 футів. Його син, Дік Поуп-молодший, винахідник босих лиж. Обидва чоловіки знаходяться в Залі слави водних лиж. Сьогодні Вінтер-Хейвен, штат Флорида.

Водні лижі розвивалися з часом. Були організовані змагання з водних лиж. Як спортивної виставки водні лижі були включені в Олімпійські ігри 1972 року. Перший національний лижний турнір був проведений в 1974 році, а в 1979 році був проведений перший в історії національний міжвузівський чемпіонат з водних лиж. Через десять років було організовано перше в США змагання з водних лиж «Home CARE», змагання для людей з обмеженими можливостями.

Один з перших запатентованих дизайнів водних лиж, який включав вуглецеве волокно, був розроблений Хані Аудой в лабораторіях SPORT в 2001 році. Його перше включення в турнірне катання на слаломі було в 2003 році. [46]

Рафтинг – «вид екстремального спорту, швидкісний сплав гірською річкою через пороги на надувному човні (рафті), плоті або на тубі» [62]

Подорож по воді було формою транспорту протягом століть; однак, рафтинг – форма водного транспорту досить недавно. Спуск на плотях білої

води почався як спосіб досліджувати невідомі річки і області, які їх оточують. В даний час, досліджуючи більшість місць, люди беруть участь в рафтингу для розваги.

Перша подорож по рафтингу було скоєно в 1811 році на річці Снейк. Експедиція не зайшла занадто далеко, тому що у них не було належного обладнання або навчання.

9 червня 1840 року Клайд Сміт провів успішне наукове дослідження річки Снейк.

Протягом 1869 року науковці експедиції досліджували річку Грін і Колорадо.

В кінці Другої світової війни стали доступні зайві плоти, і на західних річках стали регулярно відбуватися поїздки.

Потім в 1950-х роках Джон Д. Рокфеллер-молодший побудував Національний парк Гранд-Тітон. Парк пропонував плавання по річці Снейк.

І лише в 1960-х і 70-х роках рафтинг став популярним і поширився на схід.

Wildwater була заснована в 1971 році на річці Чаттоога і вже в 1972 році популярність WhitewaterPaddling значно зросла, причиною чого було включення каное і каяк-слалом в змагання на Олімпійських іграх в Мюнхені.
[29]

В СРСР вперше рафти побачили на Алтаї під час проведення міжнародних змагань «Відчуваючи-Ралі» в 1989 році. [62]

Каякінг – «Це один з видів водного екстремального спорту або активного відпочинку на воді з використанням невеликого персонального гребного судна – каяка»

Племена інуїтів і алеутів в арктичній Північній Америці були першими, хто побудував і використовував каяки. Існувало два основних типи каяків: один був побудований з світлого корч, а інші були виготовлені розтягуванням шкур тварин по каркасів з китового вуса. Члени племені використовували кутовий жир для захисту судин. Щоб поліпшити плавучість, вони заповнювали тюленевого балони повітрям і садили їх у передню і задню частини.

Каяк увійшов в Європу на початку і середині 1800-х років як плавучий каркас, і німецькі і французькі чоловіки незабаром почали каякінг для спорту. Каяки також зберегли своє практичне використання в крижаних водах – дослідники Північного полюса і Південного полюса несли їх в своїх експедиціях. Незабаром після цього каякери стали трохи авантюристами. У 1931 році людина на ім'я Адольф Андерле став першим, хто спустився на каяку по ущелині Зальцахофен. Це, можливо, було народженням сучасного каякінга з білою водою.

У 1936 році Олімпіада включала гонки на каяках в берлінських іграх.

«Жорсткі» каяки зі скловолокна з'явилися в 1950-х роках і були стандартом до тих пір, поки в 1980-х роках на зміну не прийшов поліетиленовий пластик. Каякінг користувався скромним участю в якості додаткового виду спорту в США до 1970-х років, коли він став більше поширюватися на мейнстрім. [35]

Вейкбординг – «це екстремальний вид спорту, що поєднує в собі елементи воднолижного слалому, акробатики і стрибки.» [51]

Коли вейкбординг вперше з'явився в 1980-х роках, він був широко відомий як серфінг. Дошки, які будуть використовуватися для вейкбордингу, були створені серферами з Австралії і Нової Зеландії, які хотіли отримати інший досвід. Тоні Фінн (власник одного з кращих вейкбордних брендів LiquidForce) і Джефф Дарбі були одними з найвідоміших ранніх скейферів в цьому регіоні. Говард Джейкобс також розробив ранні дошки для серфінгу у Флориді.

З самого початку спорту у вейкбордингу відбуваються регулярні зміни. У перші роки існування спорту він був відомий як скібордінг. Це привернуло велику увагу після того, як в 1989 році була заснована Всесвітня асоціація скіборди. Наступні важливі зміни будуть внесені Полом Фрейзером і його братом Мюрреєм. Пресовані дошки, використовувані для скейфінга, були вперше продані в 1991 році Хербом О'Брайеном з NO Sports, близького партнера Fraser's. Оскільки рух цих дощок значно змінилося, цей вид спорту став відомий як вейкбординг. Після випуску пресованих дощок регулярно

проводилося кілька змагань. Всесвітня асоціація лижного спорту офіційно змінила свою назву на Всесвітню асоціацію вейкбордингу в світлі свого зміни в фокусі. [41]

Наземні види екстремального туризму.

Маунтбайкінг – «це екстремальний вид спорту, що включає їзду на велосипеді по бездоріжжю, зазвичай по пересіченій місцевості за допомогою спеціального обладнаного гірського або гібридного дорожнього велосипеда». [56]

Маунтінбайк був вперше зародився в Каліфорнії в 1970-х роках як додатковий спорт. VeloClubMountTamalpais, штат Каліфорнія, вперше затвердив гірський велосипед як вид спорту, і в період з 1976 по 1979 рік вони почали регулярно організовувати гонки на гірських велосипедах по схилу, що привернуло увагу громадськості та засобів масової інформації.

Перший національний чемпіонат з маунтинбайку був проведений в США в 1983 році, і незабаром цей вид спорту почав набирати популярність в інших країнах, в основному в Європі і Австралії.

Близько 1970-х і на початку 1980-х компанії почали виробляти гірські велосипеди виключно для цього виду спорту, використовуючи легкі матеріали. Перший чемпіонат з маунтинбайку, визнаний Міжнародним союзом велосипедистів, відбувся в 1990 році.

Повільно катання на гірських велосипедах набуло репутацію основної діяльності в середині 21-го століття, і все більше курортів, орієнтованих на гірські велосипеди, почали відкриватися по всьому світу. [44]

Джип-сафарі. Спочатку, сафарі були мисливськими поїздками в Східній Африці. Але з часом цей термін стали вживати і в інших частинах світу, і в даний час «сафарі» представляє з себе екскурсії в дике середовище проживання, під час яких зазвичай фотографують тварин.

Першими туристичними сафарі були мисливські експедиції, де мисливці платили величезні суми грошей, щоб провести до трьох місяців в Африці – їх носили і балували величезним контингентом місцевих жителів.

З середини 19-го століття місіонери, дослідники і шукачі пригод розповідали про свої мандри по Африці, і на перший план вийшло більш глибоке розуміння багатства африканського континенту.

Африканське сафарі постійно трансформувалося протягом 1900-х років, і в кінцевому підсумку він придбав зовсім новий вигляд в 1970-х і 1980-х роках, коли в Південній Африці зародилася концепція розкішного сафарі. Приватні заповідники на кордонах Національного парку Крюгера зобов'язалися надати розкішні номери з великим досвідом гри. [42]

Джип-сафарі був заснований в 1967 році Торговою палатою Моава. Найпершою трасою був «За стежкою скель» (згідно з тим, що було сказано президенту клубу, дорога була побудована або поліпшена за допомогою співробітника BLM і обладнання). Потім в наступному році була додана «ОбодаМоава».

Сам джип-сафарі, і участь в цьому заході виріс з тих пір, як на початку 80-х років офіційно утворився клуб. [43]

Х-гонки або **екстремальні гонки** – це змагання складаються з «міксу» різних видів екстремального туризму. Суть змагань такого виду в тому, щоб групи спортсменів, туристів долали певні відстані (зазвичай близько 300-400 км), демонструючи і використовуючи свої навички. В якості точки відліку для пригодницьких перегонів іноді називають дводенний «Карріморській міжнародний гірський марафон», вперше відбувся в 1968 році і регулярно проводиться в даний час. Правила марафону на увазі, що команда з 2-х чоловік повинна перетнути обрану для змагань гірську місцевість протягом 2-х днів, несучи на собі подвоєний необхідний запас продуктів і спорядження.

У 1980 році в Новій Зеландії були проведені змагання «AlpineIronman». Учасники-індивідуали бігом, на плаву і на лижах рухалися до фінішу. Пізніше, в тому ж році, творець «AlpineIronman» Робін Джудкінс реалізував проект відомої гонки «Від берега до берега», яка включала в себе багато елементів сучасних пригодницьких перегонів, такі як: біг на роликах, гірський велосипед і веслування. Подібна гонка – «Класичний марафон Аляски по пересіченій

місцевості» стартувала в 1982 році. Протягом шести днів її учасники змагалися між собою перетинаючи незаселені території штату Аляска.

Сучасна ера пригодницьких перегонів почалася в 1989 з «Рейд Галуаз», проведеної в Новій Зеландії Джеральдом Фьюзілом. Перша Рейд Галуаз включала майже всі використовувані сьогодні елементи пригодницьких перегонів. Беруть участь в ній змішані команди протягом декількох днів повинні були подолати більш ніж 600 кілометрову дистанцію. Відповідно до розробленої Фьюзілом концепцією змагань в 1991 році була проведена ще одна пригодницька гонка «Південний Траверс» (англ. Southern Traverse).

На початку 90-х років ХХ століття Марк Бурнет, прочитавши статтю про «Рейд Галуаз» в Лос-Анджелес Таймс, надихнувся на перенесення подібних гонок на територію Америки. Як дієвого важеля для їх розвитку він вибрав просування гонок на телебаченні в якості головної спортивної події року.

Після придбання прав у Джеральда фьюз в 1995 році Бурнет запустив першу гонку «Еко-Челлендж». Багато в чому успіх знятого фільму, удостоєного призу Еммі, був забезпечений талантом Майка Сіерса, продюсує фільм про перших двох гонках. Останні змагання «Еко-Челлендж» були проведені в 2002 році. Саме з «Еко-Челлендж» прийшла назва «пригодницька гонка» (його вперше вжив журналіст Мартін Дугард, описуючи клас гонок, представлених «Рейд Галуаз» і «Еко-Челлендж»).

У 2002 стартувала перша повністю американська експедиційна гонка. «Головне пригода» стала основною експедиційної гонкою США, що проводиться щорічно. У 2004 загибель ветерана гонок Найджела Ейлота затьмарила ці змагання і стала основою численних обговорень характеру PrimalQuest і інших пригодницьких перегонів. [40]

Спелеологія – «це комплексна наука, розділ наук про Землю, а саме карстознавства, яка займається вивченням печер, включаючи їх виникнення, розвиток, форми, вміщуючи породи, породи та мінерали печерного походження, склад та міграцію підземних вод, мікроклімат, органічний світ в

минулому та в сьогоденні, а також залишки давньої матеріальної культури.» [27]

Австрійський спелеолог Х. Тріммель, розглядаючи історію становлення науки про печери, виділяє чотири періоди: бароко (XVI-XVII ст.), Освіти (XVIII ст.), Романтики (XIX ст.), Класичний (кінець XIX – початок XX ст.) .

До кінця третього, романтичного, періоду в світі було відомо кілька тисяч невеликих, в основному легкодоступних печер. З'ясувалося, що печери представляють інтерес для багатьох наук, а території, де вони розвинені, мають ряд особливостей, що ускладнюють їх господарське освоєння. Перші відчайдушні спроби більш глибокого проникнення в підземний світ показали, що людина знає тільки його «передпокій». Все це сприяло переходу до четвертого періоду, який історики науки пов'язують з ім'ям Е. А. Мартеля.

У 1879р у Відні було створено «Об'єднання дослідників печер», яке ставило перед собою завдання вивчення австрійських печер, розширення знань про них, турботу про організацію екскурсій.

У 1879р виникли печерне об'єднання «Антрон» (Постойна) і Швабський Печерний Союз (Мюнхен), в 1892р – англійське та італійське товариства дослідників печер.

У 1890 році наука про печери отримала ім'я: Е. Рів'єр запропонував термін «спелеологія» (грец. *Spelaion* печера), а в 1892 р М. де Нуссак використовував більш коротку форму – «спеологія», яку до сих пір застосовують деякі біоспелеологія. Після виступу Е. Мартеля 4 серпня 1893 року на XII Конгресі французької асоціації підтримки наукових досліджень термін «спелеологія» отримав загальне визнання.

У 1895 р в Парижі було засновано «спелеологічний суспільство Франції», діяльність якого протягом більше 40 років асоціювалася з іменем Едуарда Альфреда Мартеля. Едуард Альфред Мартель вважається засновником спелеології як науки. Активна дослідницька, наукова і громадська діяльність Е. Мартеля викликала підвищений інтерес до вивчення печер у всьому світі.

В кінці XIX – початку XX ст. спелеологічні суспільства, групи і клуби виникають в десятках країн Європи та Америки. Ентузіасти-спелеологи, число яких неухильно зростає, відкривають тисячі нових печер.

Друга половина XX ст. стала епохою великих спелеологічних відкриттів. Велику роль в них зіграв розвиток і вдосконалення технічних засобів, тактики подолання різних перешкод, спеціального спорядження, засобів зв'язку і життєзабезпечення при багатодобових експедиціях. Не останню роль зіграли і організаційні досягнення: спелеологічні спілки та об'єднання виникли більш ніж в ста країнах світу, в 1953-1997рр. відбулося дванадцять Міжнародних спелеологічних конгресів, в 1965 році був створений Міжнародний союз спелеологів. Зростання спелеологічних відкриттів супроводжувався не менше бурхливим зростанням кількості наукових публікацій, в яких описувалися результати досліджень, робилися регіональні і теоретичні узагальнення. Колективні дії спелеологів всіх континентів привели до розуміння єдності підземного світу, його неподільності державними кордонами, високою екологічною вразливістю. Печери мають не тільки дивовижними атрактивними якостями, але і здатністю накопичувати і зберігати різноманітну інформацію про природні умови минулого. Як влучно зауважив чеський археолог К. Скленарж, печери – «скам'яніла пам'ять» людства. Скористатися цими відомостями, прочитати кам'яний літопис, зберегти її для нащадків можуть тільки люди, які безпосередньо працюють під землею, тобто спелеологи. [27]

Гірські види екстремального туризму.

Сноубординг. Дефініція даного виду екстремального туризму дуже проста: «це спуск по снігу з гірських схилів на спеціально обладнаній дошці.» [27]

Винахід сноуборду відносять до початку 1960-х років. Шерман Поппен з міста Маскігон, штат Мічиган, придумав і виготовив для своєї доньки в 1965 році сучасне подобу сноуборду, назване снёрфером (snurfer – слово, складене з двох інших – snow («сніг») і surf – «серф»). Він склеїв дві лижі в одне ціле. За своєю конструкцією снёрфер був дуже близький до скейтборду, тільки без

коліс. Снёрфер не мав кріплень, і щоб утриматися на дошці, що катається повинен був триматися за мотузку, прив'язану до носа. Інструкція по користуванню також рекомендувала використовувати для катання нековзну взуття. Вже в 1966 році було розпочато виробництво снёрфера як дитячої іграшки.[27]

Протягом наступних років популярність цього виду спорту росла. Великий внесок у вдосконалення спорядження внесли такі люди, як ДмитрійМилович, ДжейкБертон (засновник компанії BurtonSnowboards), Том Сім (засновник компанії SimsSnowboards) і Майк Олсон (засновник компанії MervinManufacturing). Серфер з східного узбережжя США Дмитрій Михайлович в 1972 році заснував компанію Winterstick з випуску сноубордів, яка вже через 3 роки згадувалася в журналі Ньюсуїк. Дошки Winterstick успадковували конструкційні принципи від серфінгу і лиж.

У 1979 році, неподалік від міста Гранд Рапід, штат Мічиган, був проведений перший в історії Світовий чемпіонат з снёрфінгу. У цих змагання брав участь і ДжейкБертон, який удосконалив снёрфер, додавши кріплення для ніг. Таке удосконалення викликало протест з боку інших учасників, так як його снаряд відрізнявся від оригінального. Однак Пол Грейвс, кращий з спінінгістів того часу, спільно з іншими спортсменами, умовили організаторів допустити його до змагань. В результаті був створений окремий конкурс, в якому Бертон і переміг, будучи єдиним учасником. Даний чемпіонат тепер прийнято вважати першими в історії змаганнями по сноуборд у, як самостійної дисципліни.

У 1982 році в містечку Сайда Ікс (недалеко від міста Вудсток, штат Вермонт) були проведені перші загальнонаціональні змагання США зі слалому. У 1983 році, на Сода Спрінгс, штат Каліфорнія, відбувся перший Світовий чемпіонат по хафпайп. Організатором виступили Том Сімс і Майк Чантри, місцевий інструктор зі сноуборду.

У 1985 році на австрійському гірськолижному курорті Цюрс відбувся перший Світовий кубок. А з середини 1990-х років усі великі міжнародні

змагання зі сноуборду стали проводитися під егідою та за правилами Міжнародної федерації лижного спорту.

У 1985 році тільки сім відсотків гірськолижних зон в США і Європи дозволяли кататися на сноуборді. У міру поліпшення спорядження і навичок, сноуборд ставав все більш популярним. У 1990 році вже більшість основних гірськолижних зон мали окремі схили для сноубордистів. В даний час приблизно 97% всіх гірськолижних зон в Північній Америці і Європі дозволяють кататися на сноуборді, і більше половини мають трампліни. [27]

Гірські лижі. Це один з найдавніших видів активного відпочинку, суть якого має на увазі катання на лижах на просторах гірських схилів. Дивовижний факт, але лижа була винайдена ще до колеса. Двадцять дві тисячі років тому, коли кроманьонец вперше прикріпив до ніг дві палиці, він не збирався спускатися зі сніжною гори тільки заради її гострих відчуттів. Катання на лижах почалося як спосіб виживання, пише Роланд Хантфорд в книзі «Дві дошки і пристрасть: драматична історія катання на лижах».

Згідно Хантфорд, наскальні малюнки припускають, що людина використовувала лижі під час останнього льодовикового періоду впалеолітичний період. [Рис.1.3]

Рис.1.3. Наскальні малюнки кроманьйонців.

Найстаріші лижні артефакти, проте, відносяться до більш пізнього мезолітичного періоду. Фрагменти лижних об'єктів, виявлених археологом Григорія Буова в 1960-х роках, датуються 6000 до н.е. на півночі Росії.

Лижі і снігоступи були вперше винайдені для перетину боліт, також вони дозволяли людині подорожувати взимку і полювати на оленів і лосів по замерзлій тундрі. Лижі широко використовувалися в Центральній Азії і Європі, в той час як снігоступи були поширені в Новому Світі - «ймовірно, тому що сніг був більш компактним і менш м'яким в Старому Світі», теоретизує Хантфорд.

Наступна ера катання на лижах ставилася до військових підрозділах. У 1760-х роках норвезька армія провела змагання з майстерності, що включають катання на лижах по схилах, навколо дерев, по рівних сніжних полях і під час стрільби.

Весь цей час все більше і більше цивільних осіб, як в Норвегії, так і в інших частинах Європи, пробували катання на лижах. У 1880-х роках відбувся перехід від північних лиж (бігові лижі) до гірських лиж (гірські лижі), тому що відчуття адреналіну на спуску по схилу гори було більш привабливим, ніж катання на лижах по рівній місцевості. Ця еволюція в результаті зробила Альпи новим центром лижного світу.

Після, в 1924 році, перші зимові Олімпійські ігри були проведені в Шамоні, Франція.. У тому ж році Джон Фрай, президент Міжнародної асоціації історії катання на лижах, згадує в своїй книзі «Історія сучасного катання на лижах» про те, що в США була винайдена крісельна канатна дорога, яка надалі розкрила в катанні на лижах розважальну діяльність. [27]

Французький гірськолижний курорт LaClusaz, розташований приблизно в годині їзди від Женеви, в Швейцарії, існує з 1907 року і є одним з найстаріших в постійному використанні. Також в південно-східній Франції Шамоні-Монблан мав честь приймати перші Зимові Олімпійські ігри в 1924 році. Він до цих пір вважається одним з кращих гірськолижних курортів на сьогоднішній день.

Альта в штаті Юта і Сонячна долина в штаті Айдахо є одними з перших американських гірськолижних курортів, які відкрилися в 1930-х роках. Перший крісельний підйомник був встановлений в Сонячній долині в 1936 році після

його винаходу інженером UnionPacificRailway Джеймсом Керраном. В цьому році SunValley святкує своє 75-річчя.

Альпінізм – «вид спорту, що основною метою ставить сходження на природні та штучні скелі та стіни, зокрема на гірські вершини». [27]

До сучасної ери історія зафіксувала кілька спроб піднятися на гірські вершини заради досягнення мети. Протягом 18-го сторіччя все більше число вчених почали здійснювати польові поїздки в Альпи Європи, щоб зробити наукові спостереження.

Альпінізм в сучасному спортивному сенсі народився, коли молодий женевський вчений Горацій-Бенедикт де Сосюр під час свого першого візиту в Шамоні в 1760 році оглянув Монблан (4 807 метрів) – найвищу вершину в Європі) і 1787 році де Сосюр сам піднявся на її вершину. Після 1850 року групи британських альпіністів зі швейцарськими, італійськими або французькими гідами перетнули одну за одною високі вершини Швейцарії. Важливим досягненням у розвитку цього виду спорту стало вражаюче перше сходження на Маттерхорн (4478 метрів) 14 липня 1865 року проведене групою на чолі з англійським художником Едвардом Уімпер. В середині 19-го століття швейцарці розробили групу гідів, чиє керівництво допомогло зробити альпінізм видатним видом спорту, оскільки вони проклали шлях до вершини за вершиною по всій Центральній Європі.

До 1870 року всі основні альпійські вершини були масштабовані, і альпіністи почали шукати нові і більш складні маршрути на вершинах, які вже були підняті.

З настанням 20-го століття почав проявлятися справді міжнародний характер альпінізму. Все частіше австрійці, китайці, англійці, французи, німці, індійці, італійці, японці і росіяни звертають свою увагу на можливості, властиві найбільшою гірській місцевості планети, Гімалаях і сусіднім хребтах. Після Першої світової війни англійці зробили Еверест своїм особливим метою.

Починаючи з 1960-х років, альпінізм зазнав кілька перетворень. Як тільки вершини піднялися, акцент перемістився на пошук все більш складних

маршрутів по схилу гори до вершини, як в золотий вік альпійських сходжень. Яскравим прикладом є сходження на західну сторону Евересту в 1963 році двома членами першої американської команди, що піднялася на гору.

Інші помітні події включали збільшення «альпійського» стилю сходження на найвищі вершини, коли альпіністи несли мінімальну кількість спорядження і спорядження і не покладалися на чоловіка носіїв та іншу зовнішню підтримку, а також зростання числа людей, що піднімаються на високих піднесення без використання додаткового кисню.

1.3 Методологія та методи досліджень екстремального туризму

Що вдає із себе «методологія»? Існує кілька визначень даного поняття:

«Методологія – це вчення про методи, способи і стратегіях дослідження предмета». [26]

«Методологія – це вчення про організацію теоретичної і практичної діяльності людини». [68]

«Методологія як вчення про методи дослідження в туризмі становить сукупність поглядів, результат пізнання й осмислення практики життя, що дозволяє створювати конкретні теоретичні судження про досліджуваних явищах і процесах в даній сфері діяльності.». [26]

Для вивчення екстремального туризму який успішно розвивається проводять різні дослідження за допомогою теоретичної і практичної методології.

Теоретична методологія орієнтована на вирішення теоретичних завдань (розуміння сутності досліджуваних явищ в формі категорій, законів, наукових теорій, а також у вигляді абстракцій, що відображають глибокі істотні взаємозв'язки матеріального і духовного світу). [26]

Практична, в свою чергу, орієнтована на рішення практичних завдань, які вимагають організації діяльності, систематизування теоретичної інформації і впорядкування в цілу систему. [68]

Також розрізняють і такі види методології:

Загальна методологія. Дана методологія забезпечує правильні, точні уявлення про загальні закони розвитку туризму, його своєрідності, складових компонентах.

Спеціальна методологія. Ця методологія дозволяє формувати закони і закономірності. В основі спеціальної методології лежать принципи: науковість, наочність, доступність, єдності теорії, який виховує характер навчання.

Приватна методологія. Методологія являє сукупність методів, методик, способів дослідження конкретних явищ туристичної діяльності. «В основі лежать такі принципи: єдність свідомості і дійсності, детермінізм («вчення про взаємозв'язок і взаємної визначеності всіх явищ і процесів, доктрина про загальну причинності») розвиток, особистісний підхід в навчанні». [26]

Дослідження екстремального туризму включає наступні процедури: збір фактичних даних, проведення експериментів, теоретичну обробку, побудова графіків, таблиць, діаграм, аналіз отриманих в ході дослідження даних, інтерпретацію даних і формулювання висновків.

Теоретичний метод дослідження в екстремальному туризмі спрямований на виявлення нових явищ, на встановлення таких властивостей, яких ще не було в теорії і практиці екстремального туризму. Завдяки цьому методу можна визначити затребуваність послуг на ринку екстремальних послуг, а також спрямованість підготовки фахівців в даній сфері туризму.

Під час теоретичного дослідження визначаються нові напрямки в екстремальному туризмі, також відбувається вдосконалення вже існуючих послуг, проектування нових туристичних програм, формуються нові вимоги до підготовки фахівців в області екстремального туризму.

Емпіричний метод спрямований на отримання об'єктивних знань про ситуацію на ринку екстремальних послуг, виявлення конкурентів, знаходження ефективних способів утримання стабільних позицій на цьому ринку, використовуючи вже наявні ресурси, а також досягнення економічного ефекту, а, тобто прибутку.

Практичний метод містить наступні елементи в ході реалізації турпродукту в сфері екстремального туризму:

Розбір задач. Це в свою чергу осмислення місця і ролі туристичного підприємства на ринку послуг, усвідомлення характеру дій конкурентів в реалізації турпродукту, прийняття правильних рішень для досягнення поставлених цілей.

Оцінка обстановки на ринку. При оцінці ринкової обстановки беруться до уваги в першу чергу конкуренти, географічні умови, наявність потенційних споживачів, економічний стан галузі, соціально-політичний стан країни, і навіть ставлення населення до екстремальних туристичних заходів.

Оцінка ринкової обстановки вимагає далекоглядності, так як вона оцінюється не тільки в даний момент, але і в динаміці, з урахуванням можливих дій конкурентів під час реалізації турпродукту.

Прийняття рішень. Реалізація турпродукту відбувається вже після розбору завдань і оцінки ринку, коли визначилося якість послуги, проаналізовані конкуренти, і встановлений план по досягненню прибутку.

В цілому, вибір методів дослідження в екстремальному туризмі залежить від фахівців, їх інтелектуальних можливостей, таланту і від соціальних умов.

Підсумовуючи усе, що зазначено вище, можна зробити висновок, що екстремальний туризм являє собою з'єднання пригодницького і активного видів туризму, а також включає в себе різні екстремальні види спорту. Було з'ясовано, що конкретного формулювання у даного виду туризму немає, але так чи інакше все його трактування зводяться до того, що важлива ключова особливість даного туризму – це ризик. Крім цього, в ході дослідження екстремального туризму були виявлені основні його види: наземні, повітряні, водні, гірські і екзотичні.

РОЗДІЛ 2. ПОТЕНЦІАЛ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТУРЕЧЧИНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

2.1. Географія ринку сучасних екстремальних туристичних послуг в Туреччини

«Туреччина, офіційно Турецька Республіка – держава, розташоване головним чином в Передній Азії і в Південній Європі (Східна Фракія – близько 3% території, 20% населення)» [65] Географічна особливість Туреччини – розташування на перехресті важливих шляхів, зі стародавності з'єднуючих Європу з Азією, чорноморські країни і народи – з середземноморськими. Нині через територію Туреччини пролягають шосейні і залізничні магістралі, що зв'язують Європу з багатьма країнами Азії.

Максимальна довжина турецької території з заходу на схід – 1600 км, з півночі на південь – 600 км. З трьох сторін вона омивається морями: на півночі – Чорним морем, на заході – Егейським, на півдні – Середземним. Європейська й азіатська частини Туреччини відділені одна від одної водною системою, що утворює морський прохід з Чорного моря в Егейське і включає Мармурове море, протоки Босфор і Дарданелли. У південній частині Босфору і бухти Золотого Рогу (Мармурове море) розташований один з найкрасивіших міст світу і найбільше густо населений місто Туреччини – Стамбул[65]

Туреччина межує:

- З півночі: Болгарія, морський кордон з Румунією, Україною, Росією, морська і сухопутний кордон з Грузією.
- Зі сходу: Вірменія, Азербайджан (Нахічевань), Іран.
- З півдня: Ірак, Сирія, морський кордон з Кіпром.
- Із заходу: морська і сухопутний кордон з Грецією і Болгарією.

Адміністративний поділ Туреччини зовсім не такий, як в інших європейських країнах. Туреччина ділиться на 81 иль (провінцій, раніше вживався термін вілайет). Кожен иль підрозділяється на райони, всього станом

на 2007 налічується 923 району. Адміністративний центр іля розташований в його центральному районі. Багато, але не всі райони діляться на волості[65].

Неофіційно, в статистичних цілях або згруповані в сім географічних регіонів (що не є адміністративним поділом):

- Егейський регіон, що включає 8 мулів (провінцій): Стамбул, Ізмір, Денізли, Ізмір, Кютахья, Маніса, Ушак, Мугла.
- Чорноморський регіон. Третій за площею регіон Туреччини, займає 18% її території. Включає 18 мулів (Стамбул, Стамбул, Бартин, Байбурт, Болу, Стамбул, Стамбул, Стамбул, Гюмюшхане, Карабюк, Кастамону, Орду, Різе, Самсун, Синоп, Стамбул, Трабзон, Зонгулдак). Також регіон містить п'яту частину все лісів країни.
- РегионЦентральнаяАнатолия. Включає 13 мулів: Стамбул, Анкара, Чанкири, Ескішехір, Караман, Кайсері, Кириккале, Киршехір, Конья, Стамбул, Ніде, Сівас, Стамбул.
- Регіон Східна Анатолия. Включає 14 мулів: Агри, Арахан, Бінгьоль, Бітліс, Анкара, Стамбул, Ерзурум, Хаккярі, Ігдир, Карс, Малатья, Муш, Тунджелі, Ван.
- Мраморноморський регіон. Розташований одночасно в Європі та в Азії. Примикає до трьох морів (Мармурове, Чорне та Егейське) і двом проток (Босфор і Дарданелли). Центр регіону – місто Стамбул. Включає 11 мулів: Баликесір, Биледжик, Бурса, Стамбул, Коджаелі, Стамбул, Анкара, Текірдаг, Чанаккале, Едірне, Ялова.
- Середземноморський регіон. Включає 8 мулів: Адана, Анталья, Бурдур, Хатай, Стамбул, Кахраманмараш, Мерсін, Османіе.
- Регіон Південно-Східна Анатолия. Включає 9 мулів: Стамбул, Батман, Діярбакир, Газіантеп, Кіліс, Мардін, Маншлиурфа, Сірт, Ширнак.

Так як адміністративна система Туреччини багатоструктурна, складна, тому країна має туристичні регіони, які є, зрозуміло, неофіційними. Вони складені спеціально для туристів, щоб полегшити і конкретизувати вибір бажаного типу відпочинку. Туристичні регіони складаються з 5 областей:

- Південні регіони. (Мармарис, Сіде)
- Центр. (Анкара, Каппадокія)
- Північ. (Трабзон, Карталкая)
- Західні регіони. (Бурса, Стамбул)
- Східні регіони. (Паландокен, Ерзурум)

Завдяки такому вигідному місцю розташування і багатим природним ресурсам, у Туреччині є величезний туристичний потенціал, який з кожним роком стає більш різноманітним. Ця країна тепер приваблює туристів не тільки пляжним і культурно-пізнавальним туризмом, а й екстремальних.

У свою чергу, екстремальний туризм можна також розглядати по регіонах, в яких є найбільш популярні екстремальні види послуг.

Туристичні регіони екстремального туризму діляться на п'ять регіонів:

- Південний регіон: Аланья, Анталія, Даламан, Мармарис, Фетхіє, Алара, Анамух, Кепрюлю, Каш, Калкаш, Сіде, Манавгат, Белек і Кемер.
- Центральний регіон: Анкара і Каппадокія.
- Північний регіон: Карталкая, Болу.
- Західний регіон: Бодрум, Стамбул, Ізмір, Алачаті, Датча, Мугла.

Серед даних регіонів поширені такі види екстремального туризму: рафтинг, дайвінг, серфінг і віндсерфінг, парапланеризм, джип-сафарі, польоти на повітряних кулях, сноубординг, гірські лижі.

Рафтинг (спуск по гірській річці на надувних човнах, каное або спеціальних плотах) поширений в південному регіоні, в областях Даламан, Кепрюлю, Анамур, Алара.

Сплави здійснюються на річках:

Даламан (впадає в Середземне море у міста Даламан, має два сплавних ділянки); Кепрю (розташована між Анталією і Манавгат. У середній течії протікає через улоговину довжиною близько 12 км); Алара (початок сплавного ділянки від моста в дер. Гюндомуш, загальна протяжність до основного шосе 30-40 км, з них близько 18 км бурхливої води. У серпні і пізніше річка –

непрохідна.); Гексу («небесна вода» - найголовніша річка в провінції Іцель. Початок сплаву в дер.Бужаккішла. Протяжність 120-140 км.); Чорух (найзручніша і популярна сплавна річка Туреччини. Довжина сплавної ділянки від Бейбурта близько 240 км. Часто сплав починається в Юсуфели, тому що між Бейбуртом і Юсуфели є локальні пороги. Уздовж всієї річки йде дорога. У пониззі перетікає на територію Грузії і впадає в Чорне море в Батумі. Маршрут по річці увійшов в топ 10 кращих рафтинг-маршрутів в світі.).

Дайвінг (це підводне плавання зі спеціальним спорядженням) має свою «турецьку столицю» в містечку Каш. Кращі місця для дайвінга в Туреччині знаходяться в південному і західному регіонах в Мармарисі, Бодрумі, Стамбулі, Ізмірі, Дальяне, Фетхіє і Калкані.

Серфінг (катання на хвилі на спеціальних легких дошках) і віндсерфінг (катання на дошці під вітрилом) популярні найбільше в західному регіоні в Алачати, так як там дме вітер цілих 330 днів в році. Але послуги серфінгу надаються на пляжах Ізміра, Акярларфенера, Мугла, Мімарсінан, Стамбулі, Іліджа, Аккум, півострова Датча і Бухти Бітез.

Парапланеризм мають величезну популярність в південному регіоні в селищі Олюденіз, так як саме там розташована гора Бабадаг (1969м) - «батько-гора». Це одна з кращих майданчиків для парапланеризму. Крім того, місцевість Бабадаг охороняється комітетом організації ЮНЕСКО.

Джип-сафарі (поїздки в дику природу) поширені в Туреччині в цілих трьох регіонах: у західному, центральному і південному. Найпопулярніші напрямки знаходяться в Кушадаси, Каппадокії, Анталії, Аланії, Сіде, Манавгат, Белене, Кемері, Бодрумі, Фетхіє і Мармарисі.

Польоти на повітряних кулях – одна з найкрасивіших і захоплюючих туристичних послуг в Туреччині. Здійснити політ можливо в центральному регіоні країни в Каппадокії.

Сноуборінг і гірські лижі популярні в східному і північному регіонах на курортах Карталкая і Паландокен.

2.2. Історико-культурна спадщина Туреччини як складова розвитку екстремального туризму

Територія сучасної Туреччини є однією з перших місць на Землі, де були заселені люди. За деякими даними було визначено, що люди жили в Анатолії 27000 років тому, про що свідчать залишки слідів ступень людини в печері Кула в Манісі і Караїн в Анталії. Але буквально в 2014 році на річці Гедіз, на сході від Ізміра, був знайдений кам'яний інструмент, віком 1,2 млн років. Протягом тисячоліть створювалися сільськогосподарські поселення, такі як: Чаталхейек (8–6 тисячоліття д.н.е.), Хаджилар (7–4 тисячоліття д.н.е.), ГьобекліТепе (10–8 тисячоліття д.н.е.), Йомектепе (7 тисячоліття д.н.е.). Відомостей і фактів за даними поселеннями збереглося дуже мало. На період і місце проживання вказують лише результати археологічних розкопок. При розкопках на місцях стоянок знаходили цілі системи будівель, які були схожими на оселі і внутрішні дворики, а так само розкопували статуетки з богинею-матір'ю і різні вироби з кераміки. Знайдені артефакти знаходяться в Музеї анатолійських цивілізацій в Анкарі.

Однією з перших відомих цивілізацій на території сучасної Туреччини стала Хеттская. Часовий період датується 17 століттям до н.е. На самому початку 17 століття до н. е. цар Пітхана почав завойовницьку політику. Її продовжив його син Анітас.

Хетти були знамениті тим, що вони були одними з перших, хто почали виплавляти і кувати залізо, що давало їм велику перевагу в війнах. Вони також були знамениті як творці першого бактеріологічної зброї, вони закидали у ворожі міста розкладаються трупи худоби. Хетти багато воювали, так як вороги оточували їх з усіх боків: на сході цивілізації Месопотамії, на півдні хетти боролися за контроль над Сирією і Палестиною з Давнім Єгиптом. Битва при Кадеш, яка датується початком 13 століття д.н.е., сталася між хетами під командуванням царя Хаттусили III і єгиптянами під командуванням Рамсеса II, стала першим боєм, де сторони уклали перший в історії людства письмовий договір на державному рівні. На заході у хеттів обстановка була

найскладнішою. Уздовж узбережжя розвивалися потужні міста-держави, досить розвинені і сильні, щоб існувати самостійно, і хеттам коритися. Приблизно в 12–11 століттях д.н.е. хеттська культура прийшла в занепад. Ймовірно через зміни клімату або політичної нестабільності. Хетські міста-держави продовжували існувати до 8 століття д.н.е. і входили до складу сусідніх держав.

Лікійська цивілізація (1 тисячеліття до н.е.–11 століття) процвітала на Середземноморському узбережжі – від сучасних Фетхіє і Даламан до Кемера. Північна межа Лікії проходила в районі сучасної Анталії і Кейджегіз. Захищали Лідію із заходу і сходу дві гірські височини – гора Бабадаг і масив Бей Даглари, висотою понад 3 тисячі метрів. Лікія представляла собою коаліцію міст, яка мала назву –Ликийский союз, в якому міста підтримували один з одним ділові зв'язки. На чолі конфедерації стояв лікіарх, обраний Лікійських громадянами. У кожному місті проживало не більше 500 чоловік, а чисельність лікійців в давню епоху становила 200 тис. Чоловік. Уже в той час лікійці мали власний алфавіт, походив на грецький і фінікійський. Він містив 29 знаків, 12 з яких не мали аналогів в грецькому алфавіті. Лікія в Туреччині була послідовно завойована спочатку персами і військами Олександра Македонського, потім Римською Імперією і турками. Однак багаторазова зміна влади в країні не вплинула на волелюбний і доброзичливий дух лікійців.

Лікійці залишили після себе дуже багату культурну спадщину, найбільш добре збереглися скельні гробниці в Світі, які викарбувані на схилах гір. Більшість з них були прикрашені різьбленням і символами, властивими ликийської культурі. Крім висічених в камені гробниць, існують ще три типи лікійських поховань – могили, оформлені у вигляді храмів, саркофагів і будинків. Потрібно відзначити, що ніде не території Малої Азії можна зустріти таку кількість кам'яних гробниць, як в Лікії. Сьогодні залишки древніх амфітеатрів, терм, акведуків, храмів і житлових будівель можна побачити на місці зниклих лікійських міст, в наші дні стали пам'ятниками історії. Всі споруди виконані з каменю і являють собою яскраві приклади грецької та римської архітектури, деякі з них наслідують дерев'яним будівлям.

Троя. Одна з найбільш всесвітньо відомих цивілізацій. Світ не раз чув про Троянського коня, про сумну історію Олени Троянської, і мало хто знає, що Троя чи інакше Іліон знаходиться на території Туреччини.

Троя ділиться на 10 культурних шарів:

Троя I (2900–2500 рр. До н. е.) – найдавніші археологічні сліди Трої. Вона була маленьким поселенням і мала в діаметрі всього 100 м.

Троя II (2500–2300 рр. До н. е.). У цьому шарі було виявлено багато скарбів, в тому числі і «Скарб Приама», який незважаючи на свою назву зовсім не належав царю Приаму. Всі ці скарби з золота, срібла, бронзи і міді говорять про активну торговельної діяльності в місті.

Троя III, IV і (2300–1800 рр. До н. е.) – вже понад великі поселення, в яких вже спостерігаються групи невеликих будинків, що стоять впритул один до іншого, які розділені маленькими вуличками.

Троя VI і VII (1800–1250 рр. До н. е.). У цей період в Троє був побудований новий царський палац-цитадель. За своїм розміром нова цитадель перевершувала не тільки стару, але і будь-яку іншу в західній Малій Азії. І це свідчить про розквіт і могутність Трої в цьому періоді. Всім відома Троянська війна і події, які згадував Гомер в «Іліаді» відносяться або до Трої VI або до Трої VII (1250–1025 рр. До н. е.).

Троя VIII (900–350 рр. До н. е.): В цей час місто населяли алеанські греки. Численні пам'ятки, що нагадують про героїв Троянської війни, залучали до Трої мандрівників. Серед них цар Ксеркс, який приніс тут в жертву понад 1000 голів худоби.

Троя IX (350 р. До н. е. – 400 р. н. е.): Досить великий центр елліністичної епохи. Римляни, які вважали себе нащадками троянців, не шкодували коштів на підтримку святинь міста в зразковому стані.

Лідійська цивілізація (VII століття до н. е. – 547 рік до н. е.). Лідійське царство було архаїчної військової державою. Цар спирався на гвардію-дружину і регулярну армію, тому Лідія славилася своєю кавалерією. Але вся войовничість царства не заважала розвитку культури.

Лідія увійшла в історію також як країна виняткової музичної культури. Там були широко відомі такі музичні інструменти: сопілки, дудки, тріскачки, тимпани, кимвали, багатострунні ліри. Лідійці споруджували неприступні фортеці, монументальні царські гробниці, будували складні штучні водосховища. Образотворче мистецтво Лідії відрізняється барвистим своєрідністю: багатобарвні теракотові рельєфи, вази з сюжетної розписом, ювелірні вироби з золота, гірського кришталю, сердолику, срібла.

Персидська цивілізація. Тимчасові рамки датуються 6 ст. до н. е. – 651 р. н. е. Перська цивілізація виникла через деякий час після загибелі Ассирії. За короткий термін перси створили найбільшу в світі військову імперію, яка змогла об'єднати понад 80 народів в високорозвинену цивілізацію.

До складу цивілізації увійшли всі попередні імперії – єгиптян, вавилонян, ассирійців і хетів. З моменту виникнення в 6 ст. до н. е. до завоювання Олександром Македонським в 4 ст. до н. е. протягом двох з половиною століть Персія займала чільне місце в Стародавньому світі. Грецьке панування тривало приблизно сто років, і після його падіння перська держава відродилася при двох місцевих династій: Аршакидов і Сасанідів. Понад сім століть вони тримали в страху Рим, Візантію, поки в 7 в. н. е. держава Сасанідів не було підкорене ісламськими завойовниками.

У зв'язку з величезними розмірами імперії культура була неоднорідною. Усна народна творчість, тобто театральна поезія, література з боку середньовічної та сучасної культури вельми багаті.

Література в Ірані виникла давно, вже на давньоперсидської і середньоперсидськом писалися твори, династійная хроніка та ін. Розвивалися жанри національної поезії, рубаї, газелі, бейти, епос, легенди, казки. Також в той час виник і театр. Були популярні театри базігер – мандрівні актори типу європейських жонглерів, а також пантоміма, ляльковий і тіньовий театри.

Архітектура також має давню історію. При Ахеменідах будували палаци і різні культові споруди, а трохи пізніше виник мусульманський тип храму – мечеть.

У прикрасах були популярні здвоєні півпостаті тварин. Дуже великий розвиток отримало мистецтво орнаменту, який близький арабському і турецькому. Була розвинена мініатюра. У персів, на відміну від арабів, не було заборонено зображення живих об'єктів, людей, тварин.

Візантійська імперія (395-1453 рр н.е.)—одна з перших цивілізацій нашої ери. У 330 році почався процес поділу Римської імперії на західну і східну частини. Місто Візантії став столицею сходу, а держава увійшла в історію як Візантійська імперія. Народження візантійської цивілізації історики пов'язують з підставою її столиці міста Константинополя. У 324 році було закладено місто Константинополь. У зв'язку з тим, що місто заснував імператор Костянтин, він знайшов назву по його імені. Константинополь розташовувався на місці римського поселення Візантії.

Культура Візантії була неймовірна. За рівнем розвитку ремесла Візантія випереджала країни західної Європи. Особливо було розвинене гірничя справа. Також Константинополь виробляв предмети розкоші і різні ткани. Крім ремесла в області медицини був явний прогрес. Вплив візантійської медицини позначалося як в арабських країнах, так і в Європі в епоху Відродження. Так само Найбільшими містами Візантії були Олександрія, Сирія, Хесолоніке, Антіофія, Едесса і КІРТ.

Візантійська цивілізація також проходило кілька етапів розвитку:

Перший період «ранній» – 4–7 століття. У цей період формується візантійське держава і християнство перетворюється в чільну релігію.

Другий період «середній» – 7–12 століття. У час цього періоду оформилася симфонія церкви і держави. Також відбувся поділ західної і східної церков. Грецька мова стала офіційною. Цей період ототожнюється, як період розквіту візантійської цивілізації.

Третій період «пізній» – 13–15 століття. До цього періоду зіставляється наступ заходу цивілізації.

Османська імперія. Імперія була створена тюркськими племенами в Анатолії і існувала з епохи занепаду Візантійської імперії 14 століття прямо до

утворення Турецької республіки в 1922 році. Засновником став Осман I, на честь якого була названа сама імперія і послідуєчим династія.

Території прибережних районів Середземного і Чорного морів входили до складу Османської імперії. Тому, культура цих територій була заснована на традиціях місцевого населення. Після захоплення нових територій в Європі, турки переймали деякі культурні традиції завойованих областей (архітектуру, кухню, літературу, музику). Також почали здійснюватися міжкультурні шлюби, які зіграли велику роль у формуванні культури османської еліти. Традиції і культурні особливості інших народів були розвинені турками-османами, що в подальшому призвело до змішання традицій народів.

Основними напрямками османської літератури були поезія та проза. Однак найбільше розвивалася поезія. До початку XIX століття в Османській імперії не писалося фантастичних оповідань. Такі жанри, як роман, розповідь були відсутні навіть у фольклорі і поезії. У XVIII столітті відчував вплив європейської літератури Алі АзізГирідіх.

Архітектура Османської імперії ввібрала в себе традиції візантійської і перської архітектури. Головними пам'ятками архітектури були переважно мечеті і дворци. А крім оригінального стилю в пізній період Османська архітектура зазнавала впливу бароко.

Турецька республіка, що існує з 1919 по сьогоднішній день. [18, 202с]

Така багатоміжна історія різних народів надає Туреччині дивовижний колорит, яким навряд чи можуть похвалитися інші країни. Туреччина переживала багато перехідних подій, але одним із значущих подій став перехід від традиційної ісламської культури до культури Заходу, який стався лише в 20 столітті. Це можна вважати неймовірним явищем, тому що культури Заходу і Сходу співіснують в гармонії тільки в Туреччині, в той час як в інших країнах і регіонах вони постійно стикаються в конфлікті.

Але справжній переломний момент для країни стався в 19 столітті, коли Османська імперія, яка існувала впродовж 500 років, почала занепадати. Завойовані території, такі як: Угорщина, Румунія, Молдова, Кавказ, Кіпр – були

втрачені, і відійшли до своїх власників. Завдяки внутрішнім переворотів, поділу влади, а також під сильний вплив релігійних груп імперія не змогла зберегти свою цілісність, що послужило приводом до повстання і формуванню Турецької республіки. І до 1923 року, після створення національного руху Мустафи Кемаль-паші, і перемоги в громадянській війні за незалежність, Туреччина була наділена статусом суверенної держави з ім'ям «Республіка Туреччина». [13, 98с]

Західне вплив в Туреччині відчувається набагато сильніше, ніж в інших мусульманських країнах, не дивлячись на те що 99% населення в країні – мусульмани. Це сталося якраз-таки з-за поділу духовності і держави, і початку формування Турецької республіки. У перші роки розквіту Республіки Туреччина було витрачено дуже багато коштів на розвиток образотворчого мистецтва. Турецькі митці й просто люди мистецтва відчували чисту творчу свободу, і демонстрували свої художні шедеври по всій країні. Замість будівництва мечетей, медресе та інших культових споруд, в Туреччині почали будувати нові офіси, музеї, готелі, урядові будівлі. Сучасна турецька музика також підпала під вплив заходу і розповсюдила по країні такі жанри як: джаз, рок, хіп-хоп, поп-музика. Але заходи як опера, балет, симфонія так і не зуміли дістатися до сердець турецького населення. Також почався процес заміни іншомовних запозичень споконвічними турецькими словами. Але хоч як мене намагалися зробити Туреччину схожою на західні країни, історія бере своє, і населення дотримується ісламських традицій[65]

Виходячи з перерахованих вище історико-хронологічних подій можна з упевненістю вважати, що туризм в Туреччині почав розвиватися в Анатолійських землях ще з ранніх століть, коли перші мандрівники тільки пізнавали чужі незнайомі їм землі. За часів середньовіччя Туреччина приваблювала допитливих туристів своїми релігійними місцями і термальними джерелами. Також і торгові мандрівники постійно відвідували країну, так як в даний часовий період країна була на піку міжнародної торгівлі. Крім торгівлі в Стамбулі відкривалися перші кав'ярні, для дегустації сирійського кави, але

такого роду закладу залучали занадто багато людей, тому їх почали відкривати, як розважальні ресторанні заклади.

А в 1870 році в Стамбулі з'явився найперший готель в історії, який називається Пера Палас. Саме в цій будівлі вперше з'явилася електрика, гаряча вода, перший електричний ліфт. Цей готель відповідав європейським стандартам і за своєю красою стояв на ряду з Османською палацами. В даний час цей готель є музеєм. [22, 187]

Також одним з важливих подій в зародженні турецького туризму став «Східний Експрес», який з'єднував Париж зі Стамбулом з 1883 року. [65]

Завдяки залізничному транспорту країну почали відвідувати все більше європейських туристів, що було приводом для подальшого розвитку туризму.

Найдавніша історія, яка вважається однією з найбільш захоплюючих, різнопланові релігійні споруди та події, архітектурне асорті, розвинене образотворче та музичне мистецтво – все це стало передумовою до зародження екстремального туризму. З кожним роком в Туреччину прибувало все більше і більше зацікавлених туристів, які ждали побачити священні місця, побувати в справжніх палацах і мечетях. Крім історико-культурних об'єктів однієї з головних цілей подорожі в Туреччину був пляжний туризм. Країна закохувала і до сих пір закохує туристів в свої природні морські ресурси. Завдяки цим факторам ВВП країни значно зростала, і велика частина доходів почала ґрунтуватися на туризмі. Щоб не втратити свої позиції в туристичному ринку послуг, туризм в Туреччині мав розвиватися, тому тепер на найпопулярніших великих курортах, в самих туристичних місцях країни, почали поширюватися екстремальні послуги. В основному екстремальний туризм почав розвиватися в південних районах країни, який багатий печерами, звивистими річками, прозорими водами. Все це почало цікавити туристів, і тепер їх візит в Туреччину не був обмежений оглядовою екскурсією і пасивним лежанням на пляжі. Тепер туристи могли знайомитися з глибинами морів, підкорювати дикі річки і літати над мальовничими узбережжям.

2.3. Природні та гірськолижні курорти Туреччини як фактори популяризації екстремального туризму

Мало кому про це відомо, але до Туреччини можна поїхати для того, щоб відновити своє здоров'я. Ще за часів середньовіччя країна приваблювала тисячі туристів своїми багатими і різноманітними природними ресурсами. Термальні джерела і гірські хребти залучали і місцевих жителів, і іноземних туристів. Але насправді оздоровчий туризм був одним з перших видів туризму, що з'явилися на території сучасної Туреччини. Про це свідчать історичні факти в яких зазначено, що навіть сама Єгипетська цариця Клеопатра VII, яка жила в 1 столітті до н. е), купалася в термальних джерелах на території Туреччини. Унікальні джерела з цілющою водою виявили греки у 2 столітті до н.е. Поруч з місцем, де з-під землі били ключі, вони побудували місто Іераполіс. Пізніше через землетрус вода змінила русло, і крім терас, утворилася западина, названа басейном Клеопатри. [рис.2.1]

Рис.2.1. Басейн Клеопатри. Іераполіс.

Цариця купалася в природному ванні для омолодження. А мінеральна вода століттями стікала по уступах пагорба, покриваючи його унікальним сніжним нальотом і створюючи тераси. Сьогодні це джерело називається Памуккале[рис.2.2] і має він понад 20 ключів з різною температурою: від

цілком комфортних 36 до 100 градусів Цельсія. Вода містить розчинений карбонат кальцію, який осідає на дні потоків, фарбуючи його в білий колір. Туристи, приїжджаючи в Паммукале, гуляють по терасах або купаються в басейні Клеопатри. [22, 289с]

Рис.2.2.Лікувальний курорт Паммукале.

Лікувальні курорти в Туреччині не мали великої популярності, так як в основному країна малася на увазі, як рай для пляжного відпочинку. Але незважаючи на цей факт лікувальні курорти все одно будувалися і розвивалися, і тепер існують цілих 15 бальнеологічних джерел: Денізлі, Паммукале, автомобілях, Кизилджахамам, Чешме, Султаніє, Айдер, Ерзурум, Чекірге, Бурса, Кангал, Ялова, Болу, Афьон і Гёнен . Дослідивши карту, можна помітити, що більшість з них розташовані в західній частині країни. Також абсолютно кожен джерело містить свої неповторні і корисні компоненти і має цілющими властивостями. [22]

У чому ж унікальність термальних джерел Туреччини? Термальна вода має протизапальну і знеболюючим ефектом, допомагає зміцненню імунітету, нормалізує кровообіг і обмінні процеси. Навіть у практично здорової людини біля термального джерела шкіра набуває бархатистість і свіжість, розгладжуються дрібні зморшки, відновлюється сон. За статистикою курорт Султаніє займає 2 місце в світі за кількістю радону в джерелі, а перше місце

утримує Індонезія. Також Туреччина має свою бальнеологічну столицю. І такого титулу спромігся Афьон, так як він має в своєму розпорядженні в собі відразу 7 бальнеологічних п'ятизіркових курортів.

Крім достатку термальних джерел, Туреччина є гірською країною. [8, 201с] На більшій частині країни панує Малоазіатське нагір'я. Воно розпадається на Понтійські гори, Тавр і Анатолійське плоскогір'я. Там же знаходяться декілька гірських піків, які є вимерлими і діючими вулканами. Понтійські гори тягнуться вздовж узбережжя Чорного моря майже 1000 км, а їх східна частина іменується як Качкар. Пануюча висота – гора Качкар з відміткою в 3931 м. Тавр розташований уздовж узбережжя Середземного моря. Вершини цієї гірської системи наближаються до позначки в 4000 м. І саме тут проклали своє русло річки Тигр і Євфрат. У центрі країни ці два хребта з'єднуються, утворюючи Анатолійське плоскогір'я. У свою чергу воно переходить на сході в Вірменське нагір'я, де знаходиться найвища точка країни – гора Арарат, висота якої 5165м. Туреччина славиться і інший чимало відомої горою Улудаг. В античності вона була відома, як Малий Олімп, Мизийской або Віфінський Олімп. Згадки про неї вперше були помічені в роботах Геродота[65]

Таке різноманіття гірських хребтів послужило розвитку гірськолижних курортів в Туреччині, які користуються чималим попитом, так як ціни низькі, а сервіс відповідає європейським стандартам. Країна пропонує до 10 гірськолижних курортів для обслуговування домашніх і міжнародних туристів. Одними з найпопулярніших є Паландокен, Картакляя, Сарикамиш, Улудаг.

Паландокен розташований близько до історичного міста Ерзурум на Анатолійське узбережжі і знаходиться на висоті 2200 м. Він вважається одним з наймолодших курортів Туреччини. Мальовничі пейзажі, схожі з французькими Альпами, відмінні умови для катання, новітнє обладнання роблять даний курорт популярним. Особлива увага приділяється гірськолижних трас, які розроблені з урахуванням рівнів складності як для професіоналів і для новачків.

Картакляя – це джерело курортній Туреччині, але без палючого сонця і моря. Зате там є бездоганно чистий сніг і 20 км обладнаних гірськолижних

спусків різного ступеня складності. Картакляя – це невелике містечко і центр зимового відпочинку, який знаходиться на південний схід від Анкари і Стамбула, в національному парку Когорлу. Найкращим часом для відпочинку є період з середини грудня до середини березня. Гірськолижні траси для катання розміщені на висотах до 2220 м над рівнем моря.

Сарикамиш – ще один відомий гірськолижний курорт Туреччини, який знаходиться в центрі гірських вершин і оперезаний сосновими лісами. Курорт розташований в 50 км від аеропорту Карса, в східній частині Туреччини. У його районах часто проводяться змагання з лижних гонок, слалому, біатлону. [22]

Курорт Улудаг – для шанувальників інтенсивного зимового відпочинку. Він знаходиться біля першої столиці Османської імперії – Бурси, а, тобто, в 35 км. Останнім часом тут все частіше можна зустріти туристів з країн СНД і Європи. Також серед прекрасної природи на Улудаге зустрічаються і мінеральні джерела. Але головне приголомшує відміну від інших курортів Туреччини полягає в тому, що тут абсолютно біля кожного готелю є власні підйомники, а їх використання включено у вартість номера.

Ерджієс – це ще один з популярних зимових курортів, який знаходиться на північних схилах гори Ерджієс, висота якої 3916 м. Ерджієс є найвищою вершиною на території Середньої Анатолії. Верхня частина цієї гори – згаслий вулкан, покритий цілодобово снігом. Також курорт має відмінну рису – Ерджієс пропонує не тільки гірськолижні послуги, але і послуги альпінізму. А сезон на курорті триває до 150 днів на рік. [65]

Наявність такої сучасної бази гірськолижних курортів в Туреччині говорить про те, що даний вид екстремального туризму тут досить поширений. Курорти спеціалізуються на туристів всіх рівнів підготовки і всіх вікових груп. Завдяки такій різноманітності вибору курортів і готелів, а найголовніше низькими цінами, які вони пропонують, любителі екстремальних відчуттів приїжджають до Туреччини все частіше і частіше. Природні і гірськолижні курорти нітрохи не поступаються пляжним, і з кожним роком число туристів збільшується, також, як і попит на оздоровчі та гірськолижні послуги.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ТУРЕЧЧИНІ

3.1. Роль і значення безпеки в екстремальному туризмі Туреччини

Екстремальний туризм – це вид туризму, який пов’язаний з ризиком. Як пояснює один з джерел, ризик – «це ймовірність виходу небезпечного фактора з-під контролю і серйозність наслідків, що виражається ступенем прояву». [68] Найчастіше серйозні наслідки, про які йде мова у визначенні вище, стосується безпеки здоров’я людини.

Екстремальний туризм в першу чергу пов’язаний з природними ресурсами. А як давно відомо, природа людині непідвладна. Значить єдине що може зробити для своєї безпеки турист – це дотримуватися правил безпеки, дотримуватися вказівок інструкторів, тренерів і гідів, які супроводжують туристів у час турпоходів. Також турист повинен мати своє або використовувати, взяту на прокат, захисну амуніцію.

В даний час спеціальної захисної екіпіровки для любителів екстремального спорту більш ніж достатньо. Абсолютно будь-яка захисна екіпірування приймає анатомічні особливості будови людського тіла. Такий інвентар забезпечує захист життєва важливих частин тіла і органів, які можуть бути пошкоджені в процесі ризикованих рухів тіла. Одним з найважливіших елементів захисту є шолом. Технічно він складається з трьох частин: ударостійкий пластик, пінопласт посередині і внутрішнє утеплення. Другий важливий елемент – це маска або окуляри. У багатьох екстремальних ситуаціях без захисту очей і в цілому лицьовій частині тіла не обійтися. Маска або окуляри захищають людину від пошкоджень, які можуть бути нанесені вітром, снігом і навіть ультрафіолетом.

Захист хребта також має бути присутня в екіпіровці. Нею може стати зручний рюкзак, призначений для тривалих навантажень, і зроблений з міцних якісних матеріалів, які будуть зменшувати навантаження на хребет.

Далі за важливістю йде теплорегулюючий білизна. Вона зігріває тіло і ефективно відводить вологу під час активного навантаження. Дане білизна виконано зі спеціальних матеріалів, які здатні зберігати найбільш комфортну температуру тіла, а багатошарова фактура захищає спортсмена від перегрівання або, навпаки, переохолодження.

Звичайно, без всіляких кріплень, гачків, карабінів, тим більше без рукавичок і наколінників теж мандрівникові не обійтися, вони є не менш важливими елементами екіпіровки. Навіть дощовик або камуфляжна накидка може зіграти захисну роль. [1, 37с]

У кожному екстремальному виді спорту існує своя техніка безпеки, свої правила, і перш ніж турист захоче випробувати себе в одному з видів, він повинен ознайомитися з цими правилами, оформити і підписати документи, що він ознайомлений зі всілякими НС ситуаціями і несе відповідальність за своє життя .

Як раніше було сказано, екстремальний туризм тісно пов'язаний з природним середовищем, і надзвичайні ситуації можуть скластися і з вини самого туриста, і з волі випадкових обставин, але в будь-якому випадку здоров'я і психічний стан туриста будуть в небезпеці. Існує ряд ситуацій, які можуть виникнути з вини туриста, які і є екстремальними, оскільки несуть за собою ризик, небезпека для життя: аварії в безлюдній місцевості, відставання від групи на маршруті, зустріч з хижими тваринами, втрата орієнтиру в лісі, перевернута човен у водоймі, ув'язані в болоті і ін. і єдине що може виручити туриста в важких екстремальних ситуаціях – це бажання і вміння вижити.

Мати природа також може посилати любителям екстриму жорсткі випробування, які припадуть не кожному під силу, наприклад, сильну спеку або нестерпний холод. На шляху туриста будуть зустрічатися і інші вороги, як перевтома, спрага, голод, втому. Всі ці фактори можуть вивести людину з рівноваги і негативно вплинути на психічний стан і організм людини, порушуючи роботу багатьох органів. [1,55с]Також існують три форми реагування під час екстремальної ситуації:

1. Різке гальмування активних дій
2. Різке зниження організованості поведінки
3. Підвищення ефективності дій

Існуючі фактори ризику в екстремальному туризмі класифікуються за своєю природою:

1. Травмоопасність – це результат переміщення механізмів і предметів, наприклад, каменепади, раптові сходи лавин, а також небезпечних атмосферних явищ.
2. Вплив навколишнього середовища – небезпека прояви несприятливих погодних умов, пожежонебезпека.
3. Біологічний вплив несе за собою ризик укусів тварин, отруйних комах, переносників інфекцій, потрапляння в людський організм отруйних мікроорганізмів.
4. Психофізіологічні навантаження – це ризик виникнення фізичних і нервово психічних перевантажень у туристів при проходженні важких, небезпечних ділянок маршруту;
5. Небезпека ультрафіолетового і радіаційного випромінювання, хімічний вплив.
6. Специфічні чинники ризику мають можливість виникнення на маршруті природних і техногенних катастроф, поганий технічний стан об'єктів, низький рівень підготовки обслуговуючого персоналу, інструкторів, недостатнє інформаційне забезпечення на маршруті. [12, 205с]

Також виділяють наступні види небезпек в туризмі:

1. Екологічні небезпеки. Туризм впливає на навколишнє середовище концентрацією виробництва і людей в туристських центрах і освоює природні комплекси, які раніше не використовувалися.
2. Втрата культурних цінностей. Комерціалізація життя і розвиток туризму в окремих регіонах призводить до опошлення традицій і падіння національних культур.

3. Негативний вплив навколишнього середовища. Природне середовище постійно загрожує людині різними стихійними лихами. Соціальне середовище має такі проблеми як епідемії, ВІЛ-інфекції, злочинність, розповсюдження наркотиків, насильство, тероризм, піратство, військові ускладнення.

4. Техногенні небезпеки. Одними з найбільш серйозних ризиків у туризмі є транспортні пригоди, аварії і катастрофи. Аварії і пожежі на об'єктах тур індустрії щорічно призводять до травм і смертельних випадків серед туристів.

5. Культурні конфлікти досить широко поширені в туризмі, різниця культур і звичаїв народів і країн часто призводить до взаємного нерозуміння.

6. Особистий фактор. Часом, занурившись в безтурботне життя на відпочинку, люди забувають про пильність. Цим користуються не тільки представники "нижчих соціальних верств суспільства", але часто і офіційні представники туристичних послуг, будь то: туристичні агентства, страхові компанії, агенти перевізники, або ж службовці готелів, готелів, пансіонатів.[12, 107с]

Проаналізувавши інформацію вище напрошується висновок, що роль безпеки в екстремальному туризмі дуже велика. Так як даний вид туризму тісно пов'язаний з ризиком, який може не тільки травмувати, але і при неправильній техніці, недостатню поінформованість, неухважності і навіть слабкою фізичної підготовки, може коштувати життя. Через те, що рівень ризику завжди високий, екстремальний туризм є одним з дорогих видів туризму: недешева екіпірування, недешеві інструктора, а іноді туристам потрібно пройти курси, щоб почати займатися екстримом, а завзяті екстремали витрачають величезні гроші щоб з кожним сезоном ставити більш досвідченими в цій справі.

3.2. Світовий досвід у розвитку екстремального туризму Туреччини

Туризм є одним з найбільших і найбільш швидко розвиваються секторів економіки в світі, і він покликаний зіграти значну роль у забезпеченні сталого розвитку в багатьох країнах. В першу чергу світовий досвід туризму зіграв вирішальну роль в стратегії економічного розвитку Туреччини. Однак розвиток масового туризму не обійшлося без витрат. Туристи, як правило, споживають більше важливих ресурсів, ніж місцеве населення, і створюють більше відходів і забруднень в Туреччині. Він також виявив, що місцеві жителі Туреччини дуже мало виграли від розвитку туризму. Основною перевагою для них є надання робочих місць, але більшість з них сезонні, неповний робочий день, низько кваліфіковані і низькооплачувані.

Туризм також приніс їм більш високі ціни і фактичну сегрегацію (від туристів в прибережних районах, де вони, мабуть, втратили право на доступ до пляжів і іншим прибережним землям, які раніше були громадськими, але, схоже, призначалися для туристів в даний час. Фактично, туристичний потенціал Туреччини, а не просто масовий туризм в Середземному морі. Анатолійське плато є однією з колисок цивілізації і приймало безліч народів на протязі всієї історії. Туреччина займає важливе положення щодо клімату. Крім різних місцевих традицій і звичаїв, гостинність анатолійців є важливим аспектом туристичної пропозиції. Існує ряд інших факторів, в тому числі молоде і динамічне населення, що є однією з колисок цивілізації міст між Сходом і Заходом, який представляє екзотичну культуру Сходу і має більш сучасні і обладнані житлові приміщення, ніж інші Країни-конкуренти в Середземномор'ї мають.

За деякими даними, освіту і обізнаність людей, як жителів, так і населення, також є важливим фактором, що визначає успіх сталого розвитку туризму. Програма з нарощування потенціалу забезпечує громади навичками, досвідом і капіталом, необхідними для запуску і експлуатації малих туристичних підприємств і якості обслуговування. Політики і зацікавлені

сторони повинні збалансувати економічний вплив туризму зі збитком соціально-культурної структури місця призначення. Аналогічним чином, управління екологічною стійкістю вважається критичним елементом для забезпечення засобів до існування жителів і подальшого задоволення туристів.

Як було проаналізовано раніше, екстремальний туризм комплексно зароджувався протягом багатьох століть в усьому світі. Він не був обмежений певними країнами, або конкретними місцями для свого розвитку. Він розвивався всюди, де були сприятливі для нього природні умови. Критерії таких природних умов визначалися наявністю річкових систем, гірських вершин, морських і океанських глибин. Але так чи інакше з часом цього ставало недостатньо, і екстремальний туризм вимагав потужного стрибка вперед, вимагав еволюції. Єдине, що могло зробити людство в ті години, це підійти до даного виду туризму з наукової точки зору і почати розвивати інноваційні технології, для переходу на новий сучасний етап. Таким чином старе замінювалося новим, сучасним, як наприклад пірамідальний парашут 1514 роки, спроектований Леонардо да Вінчі перетворився в висококласний сучасний спортивний парашут. Поки розвиваються технології, розвивається і екстремальний туризм.

Рік за роком країни, змагаються один з одним і намагаються створити ноу-хау. Лідуючі позиції на ринку екстремальних послуг займають країни Східної Азії, Європи і Північної Америки. Жителі Європи і Північної Америки навіть відносять екстремальний туризм до найбільш популярних видів спорту. Одним з головним фактором популяризації даного виду туризму в країнах-лідерах є доходи населення, які значно вище, ніж у інших країн, тому екстремальним туризмом можуть займатися всі бажаючі.

Щоб досягти лідуючих позицій, крім наявності сприятливих природних ресурсів країна повинна відповідати високим стандартам, тобто мати позитивні фактори, як:

- наявність комплексного погляду на географію країни з позицій виділення територій, придатних для екстремальних послуг;

- наявність сильного різноманітного асортименту і високої якості пропонованих сервісних послуг екстремального туризму;
- високий рівень туристичної інфраструктури, зокрема, наявність готелів від середнього класу до класу люкс;
- наявність розвиненої і якісної мережі сучасних транспортних магістралей;
- стабільна робота і якість сервісу транспортних підприємств;
- розвиненість просування екстремальних туристських напрямків;
- висока професійна підготовленість кадрів індустрії туризму. [4, 92с]

Також найбільш важливим завданням для стимулювання конкурентоспроможного, стійкого та інклюзивного розвитку екстремального туризму в Туреччині є забезпечення того, щоб передати точне враження для тих, хто ще не відвідував країну. Тому з'являються наступні проблеми, що стоять перед екстремальним туризмом в Туреччині:

- вирішення проблеми сезонності попиту;
- збільшення зайнятості в туризмі, як джерела розвитку в різних регіонах Туреччини;
- підвищення стійкості туристичних продуктів, включаючи вирішення проблем зміни клімату та використання ресурсів;
- реагування на глобальні політичні і економічні кризи та їх вплив на туризм;
- поліпшення якості і навичок в туризмі;

Для вирішення цих проблем проводиться ряд дій, в тому числі:

- розробка більш нішевих і особливо цікавих туристичних продуктів;
- впровадження нових ринкових підходів, що враховують очікування споживачів;
- зосередження уваги на цифрове просування і маркетинг;
- зростаючий попит з боку традиційних і ринків, що розвиваються;

Також Міністерство культури і туризму Туреччини встановлює цілі і завдання в області маркетингу та просування, які включають:

- підвищення конкурентоспроможності Туреччини, частки ринку і цінності бренду в туризмі в міжнародному масштабі
- поширення та розвиток туристичної діяльності та в усіх регіонах країни шляхом диверсифікації альтернативних видів туризму, таких як екстремальний, і підвищення якості сектора туризму.

Велика увага в розвитку екстремального туризму, та й туризму в цілому направлено на маркетинг. Основна увага в маркетингової стратегії Туреччини направлено на різноманітність продуктів в країні і на мотивацію подорожувати крім туризму «море-сонце-пісок», прагнучі збалансувати поїздки протягом року і в регіони.

Міністерство також приділяє особливу увагу розвитку внутрішнього туризму, просування культурних та туристичних цінностей для громадян Туреччини, надаючи підтримку відповідним ярмаркам і заходам, і прагнучі зробити свята доступними для всіх сегментів суспільства за допомогою таких стратегій ціноутворення, як низькі ціни під час міжсезоння. [71]

Новітні технології, матеріали та обладнання дозволили перейти традиційним туристським напрямками на якісно новий рівень. До того ж у зв'язку із загальною демократизацією і прискоренням обміну інформацією в світі різко збільшилася кількість регіонів, відкритих для відвідування і вивчення. І одним з таких регіонів колись стала країна Туреччина. Крім великого історико-культурної спадщини, величезної кількості місць розкопок і поховань, архітектурного різноманітності, а також безлічі пляжів на берегах аж чотирьох морів, Туреччина відкрила для себе новий туристичний напрям. Так як Європа одне з материнських місць для послуг екстремального туризму, де для людей рафтинг і парашутизм є способом відпочити, Туреччина швидко почала розвиватися в екстремальному напрямку і залучати туристів чимось новим і нетиповим. По країні почали відкриватися і поширюватися рафтинг тури, серфінг тури, з'явилася можливість для парашутизму, де кожен бажаючий міг би здійснити польоти без будь-якої підготовки. Крім водних і

повітряних видів екстремального туризму, Туреччина почала відкривати гірськолижні курорти, які приймають кожен сезон спортсменів і простих туристів різних рівнів підготовки. Також завдяки наявності гірськолижних курортів по країні став поширюватися такий вид туризму, як альпінізм.

Говорячи в цілому про туризм, Туреччина може запозичити досвід зарубіжних країн:

- застосування концепції сталого розвитку туризму, яка заснована на раціональному використанні природних ресурсів;
- регулююча роль держави. Тільки держава може найбільш раціонально, з користю для громадян країни обирати і підтримувати напрямки розвитку туризму, виділяти необхідні фінансові ресурси. Для цих цілей необхідно створення спеціальних державних органів, що відповідають за ті чи інші напрямки розвитку туризму;
- розробка державних програм розвитку туризму, загальної концепції розвитку туризму;
- розвиток в'їзного туризму, що забезпечує надходження доходів до бюджету і створення робочих місць;
- використання великих міжнародних заходів для розвитку міжнародного туризму в наступні після закінчення цих заходів роки;
- розвиток соціального туризму. Створення умов для подорожей незаможного класу і інвалідів;
- розвиток внутрішнього туризму, що забезпечує відновлення сил і здоров'я громадян країни;
- розвиток інфраструктури туризму, що є базисом розвитку як внутрішнього, так і міжнародного туризму;
- залучення в туризм поряд з державними приватних інвестицій, в тому числі і зарубіжних;
- підвищення якості послуг. Застосування системи менеджменту якості;
- вдосконалення законодавства в сфері підприємництва та туризму;

У 2007 році Туреччина поставила собі стратегічний план "Бачення-2023", який створений на честь 100-річчя Турецької республіки. [71]

Стратегічні цілі торкнулися різні сфери країни, такі як: економіку, енергетику, транспорт, охорону здоров'я, зовнішню політику і туризм.

Що стосується сфери туризму, Туреччина поставила перед собою досить амбітні плани масштабної диверсифікації свого туристичного потенціалу та розширення спектра конкурентних на світовому ринку продуктів. Індикатором успіху Стратегії має стати наступний показник – в 2023 році 63 мільйони туристів витратять в країні 86 мільярдів доларів. Витрати середнього туриста повинні таким чином скласти близько 1350 доларів.

Базове бачення свого місця в світовому туризмі наші сусіди визначають наступним чином – «Беручи за основу принципи сталого туристичного розвитку, індустрія туризму і подорожей займе лідируючі позиції у створенні робочих місць і регіонального розвитку країни. Туреччина стане провідним світовим брендом в туризмі, і буде входити до першої п'ятірки країн, що приймають найбільшу кількість туристів і отримують найбільші доходи від туризму». [71]

Деякі ключові складові стратегії можна описати тезами:

Планування. У попередні десятиліття більше уваги було приділено розвитку готельної інфраструктури, але зараз, у період до 2023 року, планується комплексно розвивати потенціал туристичних міст в сфері історичної спадщини, культури і мистецтва, формуючи на світовому ринку впізнаваний бренд не тільки країни, а й окремих міст. При цьому планується не тільки запобігати хаотичну забудову, а й системно відновлювати первісний вигляд районів, найбільш популярних у туристів. Всі складові турпродукту міста – навколишнє середовище, транспорт, розміщення, культурні та історичні атракції повинні повністю відповідати відповідним критеріям якості.

Інвестиції. Для того, щоб повернутися до обсягів інвестування, характерним для 90-х років минулого століття, буде пропонуватися пакет преференцій. Умови застосування таких пільг, терміни їх дії, регіональні

характеристики будуть визначатися щорічно на підставі аналітичних досліджень. Інвестиційні пільги стосуватимуться не тільки готельного сектора, але і туристичних компаній. [71]

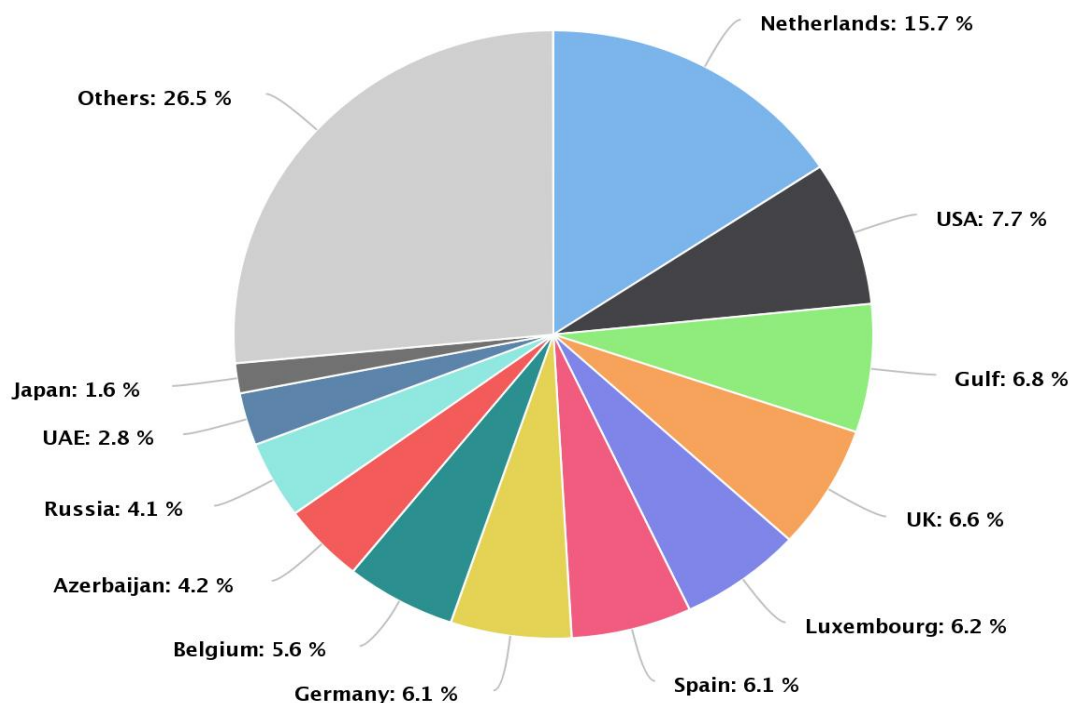
Комплекс заходів буде розроблений для залучення в країну прямих іноземних інвесторів. Будуть передбачені ресурси для модернізації в максимально короткі терміни застарілої бази розміщення. Буде здійснено ряд заходів для рекламної підтримки в сфері залучення інвестицій в туризм. На регіональному рівні будуть розроблені секторальні механізми грантів для різних типів турпродуктів – культурного туризму, зимового спорту. Для інвестиційних проектів в туризмі будуть запропоновані довгострокові кредити за пільговими ставками. Інвестору будуть пропонуватися комплексні планувальні рішення, підключення до комунікацій в контексті загального планування туристичних міст.

Проаналізувавши інформацію, можна зробити висновок, що саме всесвітній вплив призвів Туреччину до такого рівня на ринку екстремальних туристичних послуг. Саме світовий досвід став поштовхом для розвитку екстремального потенціалу країни. Вплив заходу добре розглядається в наявності гірськолижних курортів в країні. Перше що приходить на розум туристу, коли він чує про гори і катання на лижах чи сноуборді, це Австрія, це Швейцарія, адже саме там розташовані найвідоміші і популярні гірськолижні курорти, які десятками років впевнено тримають свою репутацію. Також можна розглянути і досвід інших європейських країн, як фактор розвитку екстремального туризму в Туреччині. Наприклад, в Чехії активний туризм зведений чи не в культ. Країна багата чудовими умовами для гірських туристів, для сплавів по диким річках для польотів на парaplанах і повітряних кулях. Все це також може запропонувати і Туреччина. Але щоб конкурувати з країною з таким стійким становищем на туристичному ринку, потрібно пропонувати відпочиваючим цікавіше пропозиції, вигідніше умови і краще сервіс. Все це служить справжньою мотивацією для постійного туристичного розвитку

країни, а також метою покращувати туристичні послуги не тільки в екстремальному напрямку, але і в інших видах, які поширені в Туреччині.

Що стосується долі стратегії "Бачення 2023" в світлі кризи, що розгорнулася досягнення цих цілей виглядає проблематичним. Головним ринком збуту турецьких товарів, як і раніше залишається Європа, з якою у Туреччині останнім часом намітилися політичні розбіжності. Турецька Республіка дійсно є важливим партнером для багатьох зарубіжних країн (особливо західних), але не основним. Іноземні інвестори з особливою обережністю дивляться в бік мінливої політики країни.

В останні 16 років велика частина припливу прямих іноземних інвестицій в Туреччину надходила з Європи, Північної Америки та країн Перської затоки, в той час як частка Азії помітно зросла.[70]

[Рис.3.1]Топ інвестори Турецької Республіки з 2003-2018 роки

Найбільш перспективний вихід для Туреччини з даної ситуації полягає в пошуку нових контактів за умови збереження старих, а також у збільшенні коштів на більш ретельну розробку економічних планів з урахуванням зміни зовнішньополітичної обстановки. В іншому випадку Туреччина серйозно ризикує зберегти кризовий характер економіки і стати в економічному сенсі повністю залежною від зовнішніх гравців країною.

Висновок до розділу.

В ході дослідження екстремального туризму було виявлено, що його головна складова - наявність ризику. В даному розділі були розглянуті роль і значення безпеки в даному виді туризму. Для точної оцінки ролі безпеки були виявлені всілякі ризики небезпеки, а також причини їх виникнення, які можуть залежати від самого туриста, а можуть бути абсолютно неконтрольовані. Також в цьому розділі був розкритий питання про вплив світу на розвиток екстремально туризму Туреччини. В ході дослідження було виявлено, що найбільший вплив на розвиток надавали європейські держави, в яких екстремальний туризм дуже популяризував.

ВИСНОВКИ

За довгі десятиліття своєї туристичної діяльності Туреччина стала відома, як країна пляжного відпочинку, як центр світової історії і паломницького туризму. Величезна кількість місць поховань, багатовікових палаців і найдавніших святих споруд всесвітніх релігій цього явне підтвердження. Крім відбитків величної історії і культури, Туреччина славиться своїми незліченними пляжами, розташованими на берегах чотирьох морів. Число туристів, охочих полежати під турецьким сонцем зростає рік за роком. Але мало хто знає, що Туреччина - це не тільки країна «пляжного відпочинку», це справжня скарбниця для екстремального туризму. Мальовничі простори країни і унікальні природні ресурси ідеально придатні для активних екстремальних видів спорту.

Проблема полягає в тому, що туристи не розглядають Туреччину як щось більше, ніж країну «пляжного відпочинку», природно-туристичний потенціал країни дозволяє займатися активними видами туризму, як професіоналам, так і туристам, які хочуть спробувати щось нове і випробувати незабутні емоції. Іншою проблемою є якраз те, що багато відпочиваючі не розуміють, що таке екстремальний туризм. Виходячи з назви, складається враження чогось до болю небезпечного і складного, але на ділі це зовсім не так. Тому дана тема вимагала глибокого вивчення, і дослідження має місце бути.

Однією з перших завдань дослідження було розкриття поняття екстремального туризму. В ході проведеної роботи, були проаналізовані всі наявні дефініції екстремального туризму, а також було складено власне визначення, шляхом узагальнення нині відомих, так як в ході роботи було з'ясовано, що чіткого сталого поняття даний вид туризму не має. При дослідженні теоретичних понять екстремального туризму були виявлені його різновиди, такі як: водні, повітряні, гірські, наземні і екзотичні, які в свою чергу послужили фундаментом для подальшого вивчення етапів розвитку об'єкта дослідження. Передумови та етапи розвитку, розгляд яких є наступним завданням, не мають точних логічних взаємопов'язаних хронологічних подій.

Це пов'язано з тим, що екстремальний туризм досить молода дисципліна, і її належить вивчати ще десятиліття. Тому щоб отримати загальну зрозумілу картину, були розглянуті абсолютно всі види екстремального туризму. Для виконання даної роботи були досліджені всі види водних, гірських, повітряних, наземних і екзотичних видів екстремального туризму. Були визначені точні і приблизні дати появи того чи іншого різновиду у всесвітній історії, імена першовідкривачів і осіб, що вплинули на подальший розвиток видів, також відзначені відомі події, пов'язані з кожним видом. Завдяки детальному аналізу було виявлено, що перші згадки про екстремальний туризм датуються 22 тисячоліттям тому, коли на стінах печер були нанесені малюнки людини з палицями на ногах, що вказує на наші сучасні лижі. Недолік перевіреної точної інформації, це одна з проблем екстремального туризму, і саме тому важливо займатися методологією і використовувати всілякі методи дослідження для постійного вивчення даного виду.

Проаналізувавши і вивчивши теоретичні аспекти екстремального туризму, наступним завданням стає дослідження географічного ринку послуг даного туризму в Туреччині. На першому етапі ходу роботи було досліджено географічне положення країни та особливості адміністративного поділу, на другому етапі були визначені центри екстремального туризму на території держави, виявлені найпопулярніші курорти які надають екстремальні туристичні послуги, також описані природні ресурси, що використовуються для здійснення видів активності.

Розглянувши та проаналізувавши ринок екстремальних туристичних послуг в Туреччині, наступним завданням є вивчення факторів, що вплинули на розвиток екстремального туризму в країні. В ході роботи були розглянуті наступні фактори: історико-культурну спадщину і природні і гірськолижні курорти. Завдяки найбільшій багатовіковій історії, Туреччина дуже колоритна і різноманітна. Країна несе через століття світової спадщини безлічі цивілізацій і їх культур. Тому Туреччина приваблює туристів своїми історичними палацами, древніми релігійними спорудами, які належали колись народам різних релігій, а

також величезним числом місць поховань та розкопок. Все це служить причиною збільшення числа туристів, а значить і популяризацією самого туризму в країні. Наступний фактор, який стосується природних курортів Туреччини тісно пов'язаний з історичною спадщиною, так як в першу чергу в країні був розвинений лікувальний туризм. Туреччина завжди була країною, збагаченою термальними джерелами, і в ході дослідження було визначено, що першими відомостями про це стали факти з всесвітньої історії, де згадувалося, що єгипетська цариця Клеопатра, яка жила в 1 столітті до н. е. приймала термальні ванни поблизу міста Іераполіс, а в даний час це всесвітньо відомий курорт Паммукале. Це доводить тісний зв'язок між історією і наявністю природних курортів в Туреччині. Проводячи аналітику впливу на розвиток екстремального туризму фактора у вигляді гірськолижних курортів, були досліджені особливості рельєфу країни, а також самі гірськолижні курорти. Було вивчено їх місце розташування, а також розглянуті гірські вершини, біля яких побудовані курорти. В ході аналізу даного чинника були виявлені причини, супутні розвитку екстремального туризму, такі як: розташування курортів в різних частинах країни, наявність гірських вершин різних висот, сервіс європейського стандарту, наявність термальних джерел на території курортів, а також ціни нижче, ніж у конкурентів. Але незважаючи на ці позитивні якості, ще довгий час буде існувати проблема асоціації країни з пляжним відпочинком. Гірськолижні курорти Туреччини в наш час мало популяризували, і вимагають робочих маркетингових стратегій, щоб вийти на новий рівень і залучати більшу кількість туристів.

Також черговий не менш важливою задачею є безпека в екстремальному туризмі, її роль і значення. В ході дослідження були розкриті головні причини усіх можливих небезпек, які можуть зустрітися на шляху туриста-екстремала, визначені фактори ризику, а також представлені ситуації небезпеки, що не залежать від туриста і його дій. Також були розглянуті техніки безпеки, і предмети екіпіровки, які відіграють важливу роль для безпеки мандрівника.

Останнім завданням стало питання про вплив світового досвіду на розвиток екстремального туризму Туреччини. І це найширший питання, до якого можна підійти з різних сторін. Виходячи з досліджень про походження і хронології розвитку екстремального туризму, слід факт, що Туреччина не була місцем появи даного виду туризму. Найгарячіші місця зародження були в Північній Америці і Європі, що вже говорить про те, що в Туреччину даний туризм прийшов із зовні. Також завдяки своєму унікальному географічному положенню, і незважаючи на те що більша частина Туреччини знаходиться на стороні Азії, вона є більше європейською державою. Це пов'язано з тим, що протягом двох десятиліть країна намагається стати членом Європейського союзу, тому це єдина держава, яка сповідує іслам, в якому присутній західний вплив. Найбільш чітка враженість західної культури помітна в туристичних районах країни, де розташовані готелі, що відповідають європейським стандартам, де надаються туристичні послуги нітрохи не гірше, ніж в західних країнах.

В цілому світовий досвід у розвитку екстремального туризму Туреччини відчувається в розвивається інфраструктурі і в екстремальних послуги, які надаються на курортах. Так як в Європі екстремальний туризм зведений мало не в культ, всі кращі курорти світу розташовані саме там. Високий рівень сервісу, який пропонують європейські країни служить світовим стандартом, до якого Туреччина постійно прагне.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобкова А.Г., Кудреватих С.А., Писаревский Е.Л. Безопасность туризма. Учебник. Під общ. ред. д.ю.н. Є.Л. Писаревського. - М .: Федеральне агентство по туризму, 2014. - 272 с.
2. Влащенко Н.М. Інноваційні технології в готельному господарстві. Конспект лекцій для студентів 5 курсу спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа». Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2016. - 89 с.
3. Герасименко В.Г., Галасюк С.С., Нездоймінов С.Г. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку. Монографія. За заг. ред. професора В.Г. Герасименка. Одеса : Астропринт, 2013. - 335 с.
4. Гуцол А.В. Інноваційні технології в туризмі. Навчальний посібник. - Северодонецьк: ПП «Поліграф-Сервіс», 2015. - 343 с.
5. Дутчак С.В. Туристсько-рекреаційні ресурси ландшафтів. Монографія. - Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2014. - 196 с.
6. Любіцева О.О. Методика розробки турів. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2003. - 104 с.
7. Мальська М.П., Гамкало М.З., Бордун О.Ю. Туристичне країнознавство. Європа. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 224 с.
8. Масляк П.О. Рекреаційна географія. Навчальний посібник. - К.: Знання, 2008. - 343 с.
9. Мешко Н.П., Редько В.Є., Крупський О.П. та ін. Регіональний туризм: стратегія, ресурси, перспективи розвитку. Монографія. - Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2016. - 321 с.
10. Устименко Л.М., Афанасьєв І.Ю. Історія туризму. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2005. - 320 с.
11. Федорченко В.К., Пазенок В.С., Кручек О.А., Дьорова Т.А., Любіцева О.О. та ін. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму. Монографія. - К.: ВЦ "Академія", 2013. - 368 с.

12. Філіпов З.І. Спортивний туризм. Організація і методика спортивно-туристичної роботи. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю. – Дрогобич: Коло, 2010. – 344 с.
13. ШюкрюГаніюглу. Ататюрк. Біографія мислителя. Ника-Центр, 2018, -240 с .
14. Александрова А.Ю. Международный туризм. Учебник. - М.: Аспект Пресс, 2002. – 470 с.
15. Бабкин А.В. Специальные виды туризма. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. - 252 с.
16. Бергманн Ю., ФернерМ.Турция.Средиземноморье.Путеводитель. 2017, - 226 с.
17. Буйленко В.Ф. Туризм. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. - 416 с.
18. ГудвинДжейсон. Величие и крах Османской империи. Властители бескрайних горизонтов. Историческая литература. Азбука, КоЛибри, 2016.-352 с.
19. Зорин И.В., Каверина Т.П., Квартальнов В.А. Туризм как вид деятельности. Учебник. М.: Финансы и статистика. 2005. – 288 с.
20. Квартальнов В.А. Туризм. Учебник. - М.: Финансы и статистика, 2002. - 320 с.
21. Макаренко С.Н., Саак А.Э. История туризма, Таганрог: Издательство ТРТУ, 2003. - 94 с.
22. Мейер М., Дерibas А., Шувалова Н. Турция. Книга странствий. Справочник, 2018, -18655 с.
23. Улин В.Отели Турции. Современная литература. 2018, -80 с.
24. Устиновский Н.Н. Обеспечение страховки на туристских соревнованиях, Екатеринбург, 2000. - 47 с.
25. Филимонова И.Ю. Медицинская география и курортология. Учебно-методический комплекс. - Оренбург: Газпром печать, 2009. - 112 с.

26. Барчуков И. С. Методы научных исследований в туризме: учебное пособие для вузов. Издательский центр «Академия», 2008, 224с.: веб-сайт. URL : <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/barchukov2008.pdf>
27. Куприна Л. Е. Активный туризм: Учебное пособие. Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2012, 312 с. URL: http://tmnlib.ru:82/upload/books/PPS/Kuprina_433_UP_2012.pdf
28. AustralianSurfer. Phil Jarratt:Sep11, 2014:URL :<https://www.britannica.com/biography/Mark-Richards>
29. BeckyWise. Short history of rafting.: April 29, 2014: URL : <https://wildwaterrafting.com/history-of-rafting/>
30. Dunlop, Doug. "LeapofFaith: RobertCocking'sParachuteExperimentofJuly 24, 1837." SmithsonianLibraries, July 24, 2013.веб-сайт. URL :https://blog.library.si.edu/blog/2013/07/24/leap-of-faith-robert-cockings-parachute-experiment-of-july-24-1837/#.Xq2-_xTVLIU
31. Douglas G. Booth, Surfing.Watersport:Nov 27, 2019: URL : <https://www.britannica.com/sports/surfing>
32. InternationaleWorldAirSportsFederation: URL :<https://www.fai.org>
33. Felicity Picken. The SAGE International Encyclopedia of Travel and Tourism. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc, March 6, 2018: URL: https://www.researchgate.net/publication/323596158_Extreme_Tourism
34. Mary Bellis: EarlyHistoryoftheParachute.August 09, 2019. ThoughtCo:URL : <https://www.thoughtco.com/history-of-the-parachute-1992334>
35. MattBuchan. History of Kayak: June 10, 2001: URL : <http://kayakin.tripod.com/history.html>
36. SwitlikParachuteCo."OurStory.", 2019 URL: <https://www.switlik.com/information/ourstory>
37. The History of hot air ballooning: веб-сайт. URL : <http://www.eballoon.org/flights/around-the-world-flights.html>
38. TheEditorsofEncyclopaediaBritannica. Windsurfing sport.Apr 12, 2017: URL : <https://www.britannica.com/sports/windsurfing>

39. Freestyle skydiving: веб-сайт. URL:
https://en.wikipedia.org/wiki/Freestyle_skydiving
40. Adventureracing: веб-сайт. URL :
https://en.wikipedia.org/wiki/Adventure_racing
41. History-of-wakeboarding: веб-сайт. URL : <https://www.the-house.com/portal/history-of-wakeboarding/>
42. HistoryoftheAfricanSafari: веб-сайт. URL :
http://www.safari.co.za/African_Safari_Guide-travel/about-african-safari.html
43. History of the Jeep Safari: веб-сайт. URL :
https://www.rr4w.com/rr4w_About-Us.cfm
44. MountainBiking: веб-сайт. URL :
https://www.tutorialspoint.com/mountain_biking/mountain_biking_overview.htm
45. The European market potential for adventure tourism: веб-сайт. URL :
<https://www.cbi.eu/market-information/tourism/adventure-tourism/adventure-tourism-europe/>
46. Waterskiing: веб-сайт. URL :
https://en.wikipedia.org/wiki/Water_skiing#History
47. Активний туризм. веб-сайт: URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Активний_туризм
48. Альтернативная культура. Энциклопедия. веб-сайт: URL: <https://how-to-all.com/значение:экстрим>
49. Альтернативная культура. Энциклопедия. веб-сайт: URL: <http://abulia-1.narod.ru/extreme.html>
50. Безпека в екстремальному тури: веб-сайт. URL:
https://studbooks.net/804528/turizm/bezopasnost_ekstremalnom_ture
51. Вейкбординг: веб-сайт. URL : <https://cutt.ly/MyhAW8I>
52. Від Фінляндії до Нової Зеландії: опис гірськолижних курортів світу: веб-сайт. URL : <https://www.tourister.ru/publications/262>
53. Віндсерфінг: веб-сайт. URL : <https://cutt.ly/SyhAfYH>
54. Водні лижі: веб-сайт. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Водні_лижі

55. Історія дайвінга: веб-сайт. URL : <https://scuba-divers.ru/stati-o-dayvinge/istoriya-dayvinga-2.html>
56. Маунтенбайк: веб-сайт. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Маунтенбайк>
57. Міфи про спорт. Дайвінг: веб-сайт. URL : <https://www.molomo.ru/myth/diving.html>
58. Міфи про спорт. Дельтапланеризм: веб-сайт. URL : https://www.molomo.ru/myth/hand_gliding.html
59. Мировой атлас данных: веб-сайт. URL: <https://кноема.ru/atlas/ranks/Количество-прибывших>
60. Перспективи розвитку туризму в Туреччині: веб-сайт. URL : <https://studfile.net/preview/3795896/page:3/>
61. Приключенческий и экзотический туризм. веб-сайт: URL: http://www.baikalski.com/library/geography_of_tourism_30.html
62. Рафтинг: веб-сайт. URL : <https://cutt.ly/ryhAvtr>
63. Серфінг: веб-сайт. URL : <https://cutt.ly/pyhAwAj>
64. Тенденції розвитку екстремального туризму: веб-сайт. URL : <https://studfile.net/preview/3539709/page:8/>
65. Турецкая Республика. веб-сайт: URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Турция>
66. Фактори і умови розвитку, історія та сучасний стан туризму в Туреччині: веб-сайт. URL : <https://studfile.net/preview/3795896/page:2/>
67. Экстремальные туры. веб-сайт: URL: <https://www.starttravel.com.ua/portfolio/extreme-tours/>
68. Экстремальный туризм. веб-сайт: URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Экстремальный_туризм
69. Эволюция методологии. веб-сайт: URL: <https://gtmarket.ru/concepts/6870>
70. FDI in Turkey. веб-сайт: URL : <https://www.invest.gov.tr/en/whyturkey/pages/fdi-in-turkey.aspx>
71. «Видение-2023»: веб-сайт: URL : https://studme.org/324693/politologiya/videnie_2023

ДОДАТКИ

Додаток А

		2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
1	Франція	89 322 000	86 758 000	82 682 000	84 452 000	83 701 000	83 634 000	81 980 000
2	Іспанія	82 773 000	81 869 000	75 315 000	68 175 000	64 939 000	60 675 000	57 464 000
3	Соединенные Штаты ...	79 745 920	77 186 740	76 407 480	77 773 520	75 379 350	71 642 910	66 966 500
4	Китай	62 900 000	60 740 000	59 270 000	56 886 000	55 622 000	55 686 000	57 725 000
5	Італія	61 567 200	58 253 000	52 372 000	50 732 000	48 576 000	47 704 000	46 360 000
6	Турція	45 768 000	37 601 000	30 289 000	39 478 000	39 811 000	37 795 000	35 698 000
7	Мексика	41 313 000	39 291 000	35 079 000	32 093 000	29 346 000	24 151 000	23 403 000
8	Германія	38 881 000	37 452 000	35 555 000	34 970 000	32 999 000	31 545 000	30 411 000
9	Таїланд	38 178 000	35 592 000	32 530 000	29 923 000	24 810 000	26 547 000	22 354 000
10	Великобританія	36 316 000	37 651 000	35 814 000	34 436 000	32 613 000	31 063 000	29 282 000
11	Японія	31 192 000	28 691 000	24 040 000	19 737 000	13 413 000	10 364 000	8 358 000
12	Австрія	30 816 000	29 460 000	28 121 000	26 728 000	25 291 000	24 813 000	24 151 000
13	Греція	30 123 000	27 194 000	24 799 000	23 599 000	22 033 000	17 920 000	15 518 000
14	Гонконг	29 263 000	27 884 000	26 553 000	26 686 000	27 770 000	25 661 000	23 770 000
15	Малайзія	25 832 000	25 948 000	26 757 000	25 721 000	27 437 000	25 715 000	25 033 000
16	Російська Федерац...	24 551 000	24 390 000	24 571 000	33 729 000	32 421 000	30 792 000	28 177 000
17	Об'єдиненные Арабс...	21 286 000	20 394 000	18 967 000	17 472 000	16 232 000	-	-
18	Канада	21 134 000	20 883 000	19 971 000	17 971 000	16 537 000	16 059 000	16 344 000
19	Польща	19 622 000	18 258 000	17 471 000	16 728 000	16 000 000	15 800 000	14 840 000
20	Голландія	18 780 000	17 924 000	15 828 000	15 007 000	13 925 000	12 783 000	11 680 000

Рис.А.Світовий рейтинг за кількістю прибулих.

Додаток Б

Рис.Б.1. Модель пірамідального парашута Леонардо да Вінчі.

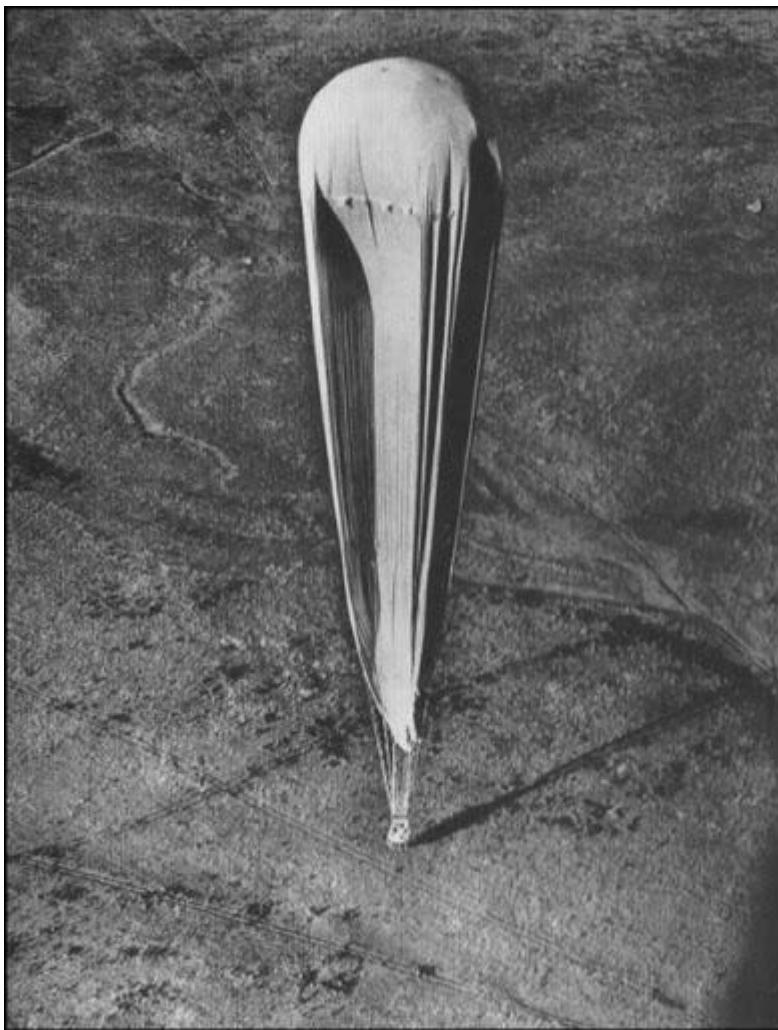

Рис. Б.2. Повітряна куля «Explorer 2»

Рис. Б.3. Наскальні малюнки кроманьйонців.

Додаток В

Рис.В.1. Басейн Клеопатри.

Рис.В.2. Лікувальний курорт Паммукале

Додаток Г

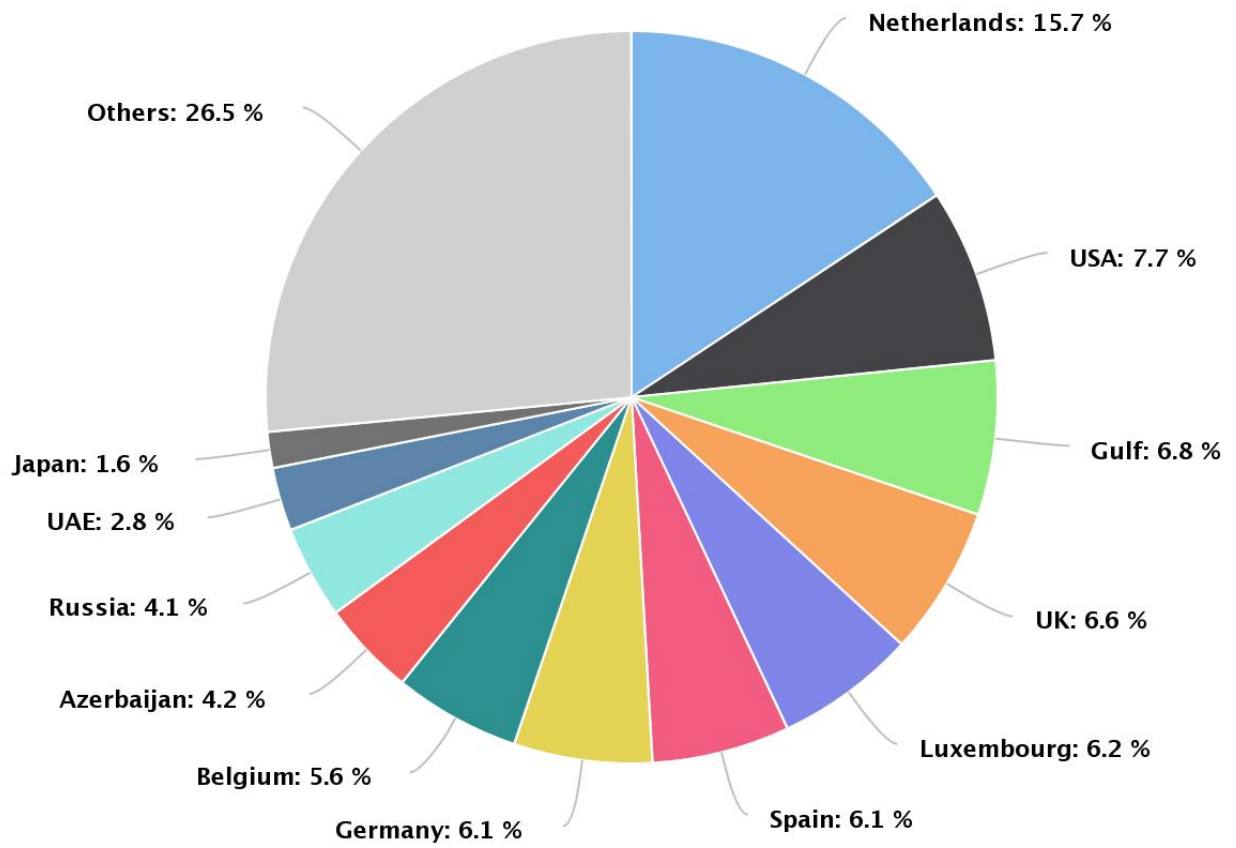

Рис.Г.Топ інвестори Турецької Республіки з 2003-2018 роки